

QuadernS de Lideratge | n° 23

ESADE

Enric Juliana, Jordi Pujol
i Fernando Vallespín

La deriva d'Espanya i Catalunya

Càtedra LideratgeS i Governança Democràtica

Sessió acadèmica

ESADE • Barcelona i Madrid

29 de juny i 13 de juliol de 2009

La deriva d'Espanya i Catalunya

Transcripció i fusió de les sessions acadèmiques celebrades els dies 29 de juny de 2009 i 13 de juliol de 2009 a ESADE Madrid i ESADE Barcelona respectivament.

Enric Juliana, Jordi Pujol i Fernando Vallespín

Lloc de publicació: Barcelona
Edició: Càtedra LideratgeS i Governança Democràtica
Any d'edició: 2010

En el marc universitari mundial, sovint es dóna un tracte diferencial i específic a l'estudi d'alguns temes que destaquen per la importància del seu contingut o per la rellevància pública. Aleshores, una de les opcions preferents i amb més prestigi és la creació d'una càtedra. Entenem, doncs, que es tracta d'una unitat acadèmica d'excel·lència.

La Càtedra LideratgeS i Governança Democràtica d'ESADE es proposa desenvolupar un programa que afavoreixi l'aprofundiment dels interrogants que es plantegen al voltant d'aquesta temàtica. La Càtedra té la vocació de promoure un fòrum de diàleg permanent entre les organitzacions (empreses, administracions, ONG) i els actors (empresaris, directius, representants polítics, socials, cívics, sindicals, etc.) que actualment assumeixen de manera compromesa i responsable els reptes i desafiaments que comporta governar un món global i local a la vegada. Així mateix, vol assumir el repte d'estudiar i promoure formes innovadores de lideratge adequades als nostres entorns complexos.

Són promotors de la Càtedra:

INTRODUCCIÓ

Àngel Castiñeira

Bona tarda a tothom. La *Càtedra Lideratges i Governança Democràtica* us dona la benvinguda.

Aquest serà un acte coral, format per tres veus portentoses: en primer lloc, la d'un periodista molt ben informat, que tinc a la meva dreta, Enric Juliana. Permeteu-me una broma: L'Enric té el privilegi de parlar amb *Segador*, l'immens cap de brau negre que presideix el cèntric bar madrileny de *La Torre del Oro* i que, segurament, li confessa les veritats d'Espanya.

En segon lloc, també ens acompanya un brillant catedràtic de Ciència Política, el doctor Fernando Vallespín, que fins fa poc exercia la funció de Sàuron, l'ull que tot ho veu, com a antic director del Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS).

Per acabar, també tenim amb nosaltres un polític immens i polièdric, el president Jordi Pujol, que malgrat haver-se retirat de la primera línia de l'escena política continua més hiperactiu, compromès i lúcid que mai.

L'acte d'avui és un intent d'aproximar-nos al contingut del darrer llibre d'Enric Juliana: *“La deriva de España”*. L'autor porta ja uns quants anys realitzant algunes de les millors cròniques de l'Espanya contemporània, però, a més a més, des de l'any 2006, s'ha atrevit a reflexionar sobre el seu futur. El 2006, publica un llibre anterior que es diu *“La España de los pingüinos”*, que té ara continuïtat amb el que avui comentarem. També, a l'octubre del 2006, publica —en català i pensant en Catalunya—, amb la col·laboració d'altres cinc autors, un altre llibre que es diu *“La rectificació. Cabòries, exhortacions i premonicions sobre Catalunya”*. El dia de la presentació d'aquest

llibre deia Juliana a Barcelona: “Proposem rectificar l’actitud *tacticista* i curta de mires que s’ha instal·lat en la vida política catalana, permanentment empenyada amb Madrid, amb França, amb Londres i, no diguem ja, amb els Estats Units.” Això s’ha de situar en el context de l’any 2006. I finalitzava dient: “En una societat que acumula tants *emprenyaments*, alguna cosa caldrà rectificar.” En els dos llibres anteriorment citats, “*La España de los pingüinos*” i el d’ara, “*La deriva de España*”, els subtítols són importants. A “*La España de los pingüinos*” el subtítol era “*Una visión antibalcánica del porvenir español: la concordia es posible*” —un subtítol que recorda llunyanament, o que té reminiscències, del llibre de Francesc Cambó, “*La Concòrdia*”, de l’any 1930, i que era un al·legat contra l’*assimilacionisme* castellanista i també contra el separatisme català d’aquella època. En el llibre “*La rectificació*”, el capítol d’Enric Juliana es titulava “El plet amb Espanya. La brigada *Pomorska*”. Després farem referència a aquesta famosa brigada polonesa. Per últim, en el llibre d’ara, “*La deriva de España*”, el subtítol, també important, és “*Geografía de un país vigoroso y desorientado*”. Hi ha dues breus cites que fan un bon resum de l’estat d’ànim que impregna aquesta darrera obra. Concretament, a la pàgina quaranta-tres del llibre, hi podem llegir el següent. Diu: “*Hay un silencio embarazoso que muestra la existencia de un vacío. El debate estratégico se halla fuertemente debilitado en España, debilitado y suplantado por el debate supuestamente trágico sobre el devenir español. La obsesión por el devenir y la escasa preocupación por la deriva. A fuerza de convertir el añejo sentimiento trágico de la vida en vulgar simulacro, estamos perdiendo el sentimiento práctico de la vida con un peso en la esfera pública española.*” Aquest seria un dels elements que m’agradava citar del llibre i que fa referència precisament al títol. L’altre —sí ho volen, més en clau de crònica periodística— és una petita cita d’un dels capítols geogràfics

dedicat a una part d’Espanya. És a la pàgina cent trenta-u que diu: “*Somos una cartografía*” —aquí, el “*somos*” fa referència a tot Espanya— “*Somos una cartografía variable, una confederación de espectativas y estados de ánimo en movimiento.*” És a dir: a mi em sembla que també trobem en aquest llibre una finíssima radiografia dels estats d’ànim peninsulars. El llibre del 2006, en canvi, el de “*La España de los pingüinos*”, era una crònica del panorama polític espanyol des d’una òptica excèntrica, la que podia representar un periodista català vivint a Madrid. Una òptica que no s’atrevia a denominar en el llibre —no s’atrevia a presentar-se— com una tercera via. El llibre més aviat finalitzava amb una pregunta incontestada, una pregunta que és la que donarà peu precisament al llibre que avui comentarem, el de “*La deriva de España*”. La pregunta la trobem a la darrera pàgina del llibre: “*La reintroducción en Cataluña de una percepción entranyable de España es fundamental para el futuro. Lógicamente hay que preguntarse —y hay que hacerlo en voz alta— sobre la responsabilidad, sobre la tremenda responsabilidad que han contraído quienes han alimentado durante años, durante estos últimos meses, una oleada de anti-catalanismo que dejará una huella indeleble en la política española. Una huella mala. Ello nos conduce a una pregunta cada vez más inevitable: ¿Existe realmente una clase dirigente nacional y patriótica en España?*” La pregunta també servirà per plantejar-nos si existeix realment una classe dirigent nacional i patriòtica a Catalunya, evidentment. I finalitza el llibre dient: “*La respuesta no está en el viento, pero la dejamos para mejor ocasión, quizá para un próximo libro.*” I és precisament en el llibre que avui presentem, on, d’alguna manera, reprèn aquesta qüestió no contestada en el llibre anterior. Com deia, aquesta pregunta travessa en bona mesura el seu nou llibre, “*La deriva de España*”. Juliana —aquesta és una valoració personal— diria que evita l’estil taurí espanyol d’entrar directament a

matar fent judicis de valor rotunds i absoluts sobre els polítics i la seva activitat. Crec que els podria fer, però directament desisteix de fer-los. En el seu lloc, ajuda al lector a enlairar la mirada i a evitar de quedar-nos en vols gallinacis. És una manera, un estil —indirecte, però vàlid— de, d'una banda, plantejar reptes i suggerir oportunitats i, de l'altre, d'emetre un tipus de judici que toca la diana dels objectius de la nostra catedra. A la pàgina dos-cents quaranta-sis, on hi ha un dels fragments més importants del llibre, diu (torna a la pregunta del final del llibre anterior): “*¿Existe realmente una clase dirigente nacional y patriótica en España? ¿Una clase capaz de pactar y conciliar en los próximos años las cinco o seis tareas más urgentes a las que el país se enfrenta: el modelo económico, el estado del bienestar, las futuras generaciones y sus tensiones territoriales, el reconocimiento de la pluralidad cultural y nacional interna etc.? Creo que es razonable mantener algunas dudas sobre la fortaleza cívica de las clases dirigentes españolas. Emborachadas por la prosperidad económica, enriquecidas velozmente como no ocurría desde hace siglos, ensoberbecidas por unos éxitos inimaginables durante décadas, hoy viven instaladas en el litigio político constante, en el coleguismo hedonista. Es una sociedad democrática y, a la vez, despolitizada.*” I finalitzava dient sobre el futur del lideratge a Espanya: “*¿Cómo se comportarán los de arriba?*” —aquesta classe dirigent nacional i patriòtica a Espanya —“*Es razonable*”—conclou— “*cierta inquietud sobre la verdadera existencia de una clase dirigente nacional y patriótica.*” Aquesta seria part del final de l'actual llibre. La pregunta és: aquesta mateixa conclusió la podríem fer extensiva també a la classe nacional i patriòtica catalana? En el seu article del llibre de “*La rectificación*”, la tesi d'Enric Juliana era que el catalanisme polític del segle XX necessita una renovació a fons, està exhaurit. Una rectificació de la manera en què les elits polítiques catalanes han mirat Catalunya i han tractat de governar-la.

I també en la manera de fer política en clau espanyola. Recordin que l'any 2006, i els voltants, eren els anys del primer govern tripartit, de la reforma de l'Estatut, de la idea —potser algú encara se'n recorda— de la idea, dic, de l'Espanya plural, de l'intent d'OPA sobre *Gas Natural* o *Endesa* —un intent frustrat—, del final precipitat del primer govern Maragall etcètera, etcètera. Emprant la imatge de Juliana, podem comparar —és una pregunta— la Catalunya d'avui amb una mena de nova Brigada *Pomorska*? Aquella brigada de cavalleria polonesa, que el setembre de l'any trenta-nou pretenia lluitar amb cavalls, amb espases i llances contra els *Panzer* alemanys. És pràcticament la darrera cita que faré —però em sembla que és interessant— del llibre i del capítol del llibre sobre “*La rectificación*”, en aquest cas també d'Enric Juliana. La crònica diu així: “Dotze brigades de cavalleria es van enfrontar als tres mil dos-cents *Panzer* alemanys i totes dotze van ser anihilades en qüestió d'hores. Els historiadors militars destaquen però l'heroicitat de la Brigada *Pomorska*. El dos de setembre del trenta-nou els seus homes es van llançar a punta de llança contra els cavalls de ferro de la *Wehrmacht* amb una determinació que els mateixos alemanys, impressionats per aquell impuls suïcida, després convertirien en mite. Un bon exemple que amb el coratge no n'hi ha prou, si no es té en compte la crua realitat, les dimensions i l'orografia del camp de batalla, i la veritable força de l'adversari. És una bona imatge, la de la Brigada *Pomorska*, per encapçalar un relat crític sobre les coses que han passat a Catalunya en els darrers tres anys, ja que als catalans, en el fons, sempre ens ha agradat ser els polonesos d'Espanya, els rars, els incomprensibles, els arrauxats quan convé seny i els assenyats quan la situació demana rauxa.” Final de la cita. La pregunta és doncs en relació tant al llibre “*La deriva de España*”, com també a la valoració que feia Juliana en el llibre “*La rectificación*” si no ens hem quedat tots, catalans i espanyols, amb una mentalitat política i una mentalitat cultural clarament antiquades. Si els nostres líders no

s'han quedat, tots ells, antiquats, tant políticament com culturalment. Molta gent a Catalunya es manifesta clarament decebuda d'Espanya. Des del notari López-Burniol fins al catedràtic de ciència política Ferran Requejo. Des de l'escriptor Vicenç Villatoro fins al sociòleg Salvador Cardús. I tots ells semblen actualitzar avui el final de l'Oda a Espanya del poeta Joan Maragall, aquella oda que començava dient: "Escolta, Espanya, la veu d'un fill que et parla en llengua no castellana" i que finalitzava amb unes paraules que sintetitzarien aquesta mena de decepció: "On ets, Espanya? No et veig enlloc. No sents la meua veu eixordadora? No entens aquesta llengua que et parla entre perills? Has desaprès d'entendre els teus fills? Adéu, Espanya!" ("Adéu Espanya" en el sentit de la més clara decepció.) Juliana, en canvi, defensa encara —parlant de la concòrdia— la necessitat de fonamentar la intervenció catalana en la política espanyola, però fent-ho des d'un coneixement actualitzat i real del joc del poder, per dir-ho així, espanyol i madrileny. Altrament dit: en relació amb Espanya, sembla que alguns a Catalunya proposin canviar de joc, o fins i tot canviar de lliga, i Juliana suggereixi més aviat canviar d'estil de joc i conèixer millor el contrincant o l'adversari, com la millor manera de jugar amb possibilitats de victòria. N'hi ha prou amb això? Doncs, com a teloner, deixo la pregunta volgudament a l'aire.

Ens ha semblat que el millor ordre d'intervenció dels tres ponents és el següent: en primer lloc, el professor Fernando Vallespín. Immediatament després, intervindrà l'autor de l'obra, Enric Juliana. I, finalment, la primera part de la sessió d'avui acabarà amb la intervenció del president Pujol. En acabat, convidarem els tres ponents a debatre entre ells i els donarem l'oportunitat de dialogar amb tots vosaltres.

Permeteu-me que, per acabar, agraeixi als tres ponents, tant a l'autor del llibre Enric Juliana,

com al President Pujol i a Fernando Vallespín, l'amabilitat amb què han acceptat la nostra invitació a participar a la *Càtedra de LideratgeS i Governança Democràtica* d'ESADE.

ESADE

ESADE
La universidad de España

Debate

de la Universidad de España

CONFERÈNCIA

Fernando Vallespín

Moltes gràcies a tu, Àngel, i per descomptat a ESADE per la invitació. Estic encantat de ser aquí, per moltes raons. La primera i fonamental, perquè sóc un gran admirador d'Enric Juliana, a qui considero també amic meu. Hem tingut força relació, sobretot quan jo era al CIS. Com que és molt curiós, em trucava per preguntar-me coses. Fins i tot em va sotmetre a la tortura d'estar sota *Segador*. Allà va fer-me una entrevista per a *La Vanguardia*, i confesso que ens ho vam passar molt bé allà, tot prenent l'aperitiu. I, per descomptat, compartir taula amb el president Pujol és un gran privilegi. No és la primera vegada, oi, president?

Faré unes primeres consideracions sobre el llibre i després entraré més en el tema que crec que més interessa a la Càtedra: el tema del lideratge. Per

descomptat, com bé ha dit l'Àngel Castiñeira, l'objectiu fonamental del llibre és desentrançar la realitat d'Espanya i la seva política, sobretot en vista de les últimes transformacions. Jo crec que el nucli i el motiu fonamental del llibre rauen fonamentalment en la següent pregunta: Què pot passar en un país de nous rics quan el seu senyal d'identitat, que és precisament això, la riquesa, la prosperitat, és subvertit, i ho és precisament per un fenomen nou, que no formava part del guió de ningú –val a dir–, com és la crisi econòmica, sobretot perquè, a més, coincideix que el nou senyal d'identitat de la nova Espanya està molt íntimament connectat amb la nostra pròpia identitat democràtica. Hi ha una coincidència entre canvi de sistema polític i benestar material.

Per tant, estem acostumats a identificar un determinat règim polític, com per exemple el democràtic, amb la prosperitat material pròpia,

amb la llibertat política; en definitiva, amb els elements de la nostra identitat que es fonamenten, d'una banda, en la pertinença a un sistema democràtic i, de l'altra, en gaudir d'un determinat benestar material.

Naturalment, la gran pregunta que queda pendent i que encara ningú no ens ha resolt –jo crec que aquest és el gran mèrit del llibre– és intentar dir: «*Senyors, fem balanç de com hem arribat a ser el que som.*» Per descomptat, en aquest camí, també és inevitable fer-se la pregunta: «*Què és això que anomenem Espanya?*» Després tornaré a aquest tema. I després, també hi ha el punt fort que s'encarna en el títol, la deriva, és a dir, «*cap on anem, cap on naveguem?*».

Per descomptat, el que hi ha al darrere és la por que ens agafi la síndrome de Modigliani, no del pintor, sinó de l'economista, que té a veure amb el que passa quan una ciutadania acostumada al benestar material perd, de sobte, aquest benestar, i aleshores es troba òrfena d'aquell punt de referència amb la realitat que és precisament el benestar en si.

Jo crec que el llibre té dos filtres. Com vostès saben, sempre observem la realitat a partir d'algun filtre; ningú no té la capacitat d'accedir a la realitat tal com és, sinó que sempre ho fa des d'una perspectiva determinada. I, sens dubte, el que s'il·lumina a la realitat depèn moltíssim de la perspectiva des de la qual la il·luminem.

Jo crec que els dos grans filtres que hi ha en aquest llibre tenen a veure, el primer, amb la geografia –cada capítol va precedit d'un mapa, i em sembla que aquest és un dels grans èxits del llibre. Crec que Juliana juga una mica a Montesquieu que, com és sabut, és el primer teòric polític que es pren seriosament els condicionants geogràfics a l'hora d'explicar la política. És a dir, Montesquieu, potser sense saber-ho, accentua l'enfocament geogràfic.

I la gran pregunta que Juliana es fa és: *Qui és qui a Espanya?* Però, és clar, el qui –i això és l'interessant– en un país com el nostre no es refereix a persones, sinó a entitats regionals o nacionals, és a dir, a entitats geogràfiques. Per tant, per saber què és Espanya, hem de saber necessàriament quines en són les parts. Espanya és un d'aquells pocs països que són intel·ligibles en abstracte, és a dir, que només cobra intel·ligibilitat a partir de l'anàlisi de cadascun dels elements que la constitueixen. Per això també moltes vegades es parla, no d'Espanya, sinó de les Espanyes.

En aquest sentit, jo crec que –i és el primer judici de valor fort que faré del llibre– aquest llibre és una autèntica caixa d'eines per saber on som, des de la perspectiva dels diferents poders territorials, del seu dinamisme econòmic respectiu, de la seva diferent capacitat per afrontar el futur... I això és enormement important en un moment com l'actual, en què discutim sobre el finançament autonòmic, que és al centre del debat polític entre nosaltres.

No deixa de ser interessant també que, en el món de les ciències socials, a les quals potser jo represento ara i aquí, durant els darrers deu o quinze anys s'hagi parlat de la fi de la geografia, com a conseqüència del debat entorn de la globalització. La globalització significa desterritorialització: el territori perd importància davant qualsevol altre conjunt de sistemes de comunicació o de relació entre diferents societats humanes. I el que Juliana ens diu aproximadament és: *ep!*, efectivament som en un món global, però la geografia compta decisivament en un país com el nostre.

Per tant, la pregunta que hi ha darrere el seu plantejament és si anirem cap a un nou equilibri entre les regions o si, al contrari, s'accentuaran les pautes que ja s'han seguit els darrers anys, unes pautes –i ho resumeixo molt breument– que han beneficiat extraordinàriament el centre. Una de les grans paradoxes de l'Estat autonòmic és

que, qui més se n'ha beneficiat han estat Madrid i el seu entorn, el gran Madrid. Perquè un dels descobriments d'aquest llibre, com a mínim per a mi, és la forma que Madrid té al mapa. Madrid no és la Comunitat de Madrid, sinó que Madrid enllaça amb un *hinterland* molt més ampli, amb el qual està connectat fonamentalment a través de l'alta velocitat, però no només a través d'ella. Per tant, albirar aquest nou centre té un interès enorme, de la mateixa manera que el té veure quins són els centres amb els quals es connecta aquest centre, els centres de la perifèria.

Jo crec que Madrid és un dels grans beneficiats de la manera en què s'organitza tot el sistema de les noves connexions a través de l'AVE. Un altre dels grans privilegiats, però per raons completament diferents, és el que l'autor anomena "el Gran Luxemburg", el País Base i Navarra, com a conseqüència fonamentalment dels beneficis que obté a través del seu estatut, diguem-ne d'autonomia, que ve del segle XIX, i potser València. I, sens dubte, el que a mi m'ha semblat tota una troballa és el seu assaig sobre Andalusia. Andalusia com a privilegiat "tapat" –podríem dir–, ha aconseguit sempre exercir el veto sobre el desenvolupament d'altres indrets. En aquest sentit, la frase de Felipe González de «no podem tenir menys que els catalans» ha estat sempre present en tot debat polític, i encara avui continua present en aquest debat polític.

I, entre els perdedors, hi ha evidentment el "*nou sud*", com ell l'anomena, que són les regions del nord-oest, no només Galícia, sinó també províncies com Zamora, Palència o fins i tot Lleó. Per tant, jo crec que aquest filtre geogràfic ens il·lustra realment sobre una geografia del nostre país que ens permet accedir a un tipus d'imatge del país al qual no estàvem gens acostumats. És a dir, el país que surt a la llum és un país que emergeix d'una descripció material, entenent per material l'anar a contemplar de veritat les connexions dins els diferents poders territorials

i el moviment econòmic que es produeix en ells i entre ells.

I el segon filtre –i aquest és un filtre que a mi em sembla particularment interessant– és, sens dubte, el que es fa i s'escriu i se sent des de Catalunya. És una reflexió d'Espanya des de Catalunya. Ara, quan venia amb el cotxe, escoltava casualment la cançó d'*Sting Englishman in New York*. Això seria més o menys com un català a Madrid, i Julià hi porta cinc anys, de manera que està perfectament adaptat a la societat madrilenya, tot i que manté una determinada autonomia, derivada de viure i sentir també com a català. Així doncs, les reflexions sobre Catalunya són reflexions que, si més no des del centre, tots hauríem de llegir.

Hi ha un terme encunyat pel mateix autor, el de "català empenyat", que ell mateix descriu com una mena de *malaise*, de malestar a Catalunya, que els que no som catalans no havíem acabat mai d'entendre del tot, i que part de la nostra classe política ha simplificat, jo crec, en excés. Perquè crec que aquest terme aquí s'explica perfectament. A més, crec que l'autor és prou modest per mirar de no convertir-lo exclusivament en un problema català, sinó d'identificar el problema del malestar en la cultura catalana o, si se'm permet, la identitat catalana, amb un fet que es dona també en altres regions d'Europa que tenen característiques similars: són regions industrialitzades, posseïdores d'indústria des de la seva pròpia revolució industrial, i que ara veuen perillar tot aquest benestar que ha estat producte de generacions d'esforç, de generacions de treball. Que de sobte noten com si es moguéssin el terra que tenen als seus peus, és a dir, una mena de disgust, d'alineació davant d'un món que canvia i que potser no tenen els recursos suficients per afrontar aquest canvi. Però, sobretot, que no troben la comprensió suficient per part de la resta dels seus interlocutors, que en el cas d'Espanya és, òbviament, la resta de l'Estat.

I una de les conclusions a què arriba, respecte d'això, és que l'alternativa real, a Catalunya, és aquesta: o bé la continuïtat crítica i tensa amb Espanya, o bé la fractura social. I avisa d'un fet que veiem tots els que viatgem mínimament a Catalunya: que a poc a poc va agafant força un cert fonamentalisme catalanista i, sobretot, la impressió generalitzada en aquesta comunitat autònoma de no ser suficientment compresos, no només per la classe política de Madrid, sinó per la població espanyola en general. Sens dubte, això no és producte només d'una percepció catalana, sinó que s'ha elaborat molt clarament a partir de determinats mitjans de comunicació. Després hi tornaré.

Si abans deia que l'enfocament de l'autor era a l'estil Montesquieu, crec que la seva conclusió es aristotèlica; és a dir, ell busca el *mesotes*, el punt mig entre el pessimisme que caracteritza el discurs de la dreta davant la crisi econòmica i l'optimisme moltes vegades exacerbat del Govern i, en concret, del seu president. I ens proposa unes quantes solucions per tractar molts dels problemes.

Ara entraré de manera molt poc analítica en aquest punt, però espero que el puguem reprendre més endavant en el col·loqui. Ell tracta dues idees i és força categòric respecte d'elles. La primera és que la nostra geografia no serà mai plena pel que fa al possible desenvolupament del seu potencial si no ens prenem més seriosament el Corredor del Mediterrani, que és el gran "perdedor" de la reorganització de les comunicacions dins la península, i si no canviem alguns dels pressupòsits que sempre donàvem per fets pel que fa a la idea d'Espanya. És a dir, si no confiem més en una idea d'Espanya com a ens molt més integrador i, a la vegada, més respectuós amb cadascuna de les seves unitats. Jo crec que el principi federalista es redueix a això i que l'autor participa d'una visió federalista del nostre país, és a dir, la d'un centre que gaudeix d'un consens per part de cadascuna de les parts i,

valgui la redundància, a la vegada la d'un centre que té capacitat per deixar fer a aquestes parts i fomentar la seva "comunicació".

I no m'agradaria acabar sense entrar molt clarament ja en els punts que Àngel Castiñeira ens ha suggerit que toquéssim. El problema al qual s'enfronta Espanya –i ho diu l'autor molt clarament, i alguns també ho hem observat, i crec que en això podem coincidir– és que Espanya és un país amb un passat, com he dit en alguna ocasió tot citant Pessoa, mahometà i inquisidor, i lentament es va transformant en un país de col·leguisme hedonista, és a dir, en un país frívol, en el qual el que imperen són els valors del nou individualisme, valors lleugers, postradicionals; és a dir, que en el nostre país continuen tenint vigència les tradicions, però cadascú de nosaltres en fa el seu propi "menú" i les interpreta de manera subjectiva i individualista, és a dir, que les tradicions no ens dominen, sinó que som nosaltres els qui les manipulem per adequar-les al nostre perfil biogràfic propi.

Només cal fixar-se –i això puc afirmar-ho per les enquestes del CIS– en quina és la idea que els espanyols tenen de la religió. El 80% dels espanyols, aproximadament, es consideren catòlics, però només el 69% afirma que creu en Déu. És una d'aquestes meravelloses contradiccions amb què un es troba de tant en tant: persones que s'identifiquen clarament com a catòliques i que, no obstant això, no creuen en algun dels dogmes fonamentals que en formen part. I això té a veure amb la subjectivització del que és tradicional, un tema enormement interessant.

Jo crec que el que hi ha és una barreja de passat pesat i present lleuger. I, per afrontar el futur, no ens serveixen ni el passat, perquè és excessivament pesat, ni el present, perquè potser és excessivament lleuger, és a dir, és un present, com he dit abans, de nous rics, d'una cultura que

ha viscut en gran mesura del *pelotazo*, d'una cultura que no ha fet els deures en qüestions clau, com poden ser l'educació o la recerca d'una major cohesió territorial, per tornar al tema anterior.

Aleshores, és clar, el problema és: *Quina mena d'identitat podem reconstruir a partir d'aquests dos elements, si no ens serveix el passat pesat, ni tampoc ens serveix el present lleuger?* I no hi ha una opció clara per sortir d'aquesta situació en el mercat polític. D'una banda, ens trobem amb un Partit Socialista en el Govern –i parlo per boca de l'autor i, si no, que després ell em corregeixi– que es caracteritza fonamentalment per un cert radicalisme anticatòlic com a signe d'identitat ideològica pròpia, davant d'una dreta que precisament es radicalitza en allò tradicional. Hi ha una col·lisió amb la tradició en nom de les llibertats que, a més, apareixen definides d'una manera no excessivament detinguda.

I, d'altra banda, ens trobem amb una dreta que fa un ús excessiu de la ideologia espanyola tradicionalista, amb clars rivets disgregadors, ja que un dels punts d'identificació del seu electorat consisteix precisament a accentuar el conflicte regional i nacional a Espanya. És a dir, per poder ser dels nostres del que es tracta és d'excloure'n d'altres. En definitiva, els dos grans partits construeixen el seu discurs a partir de la identificació dels propis mitjançant la definició en negatiu d'un contrari. És clar, en aquestes condicions, evidentment és molt difícil aconseguir articular el que en aquestes moments és imprescindible: el consens, encara que sigui només durant un període de temps determinat, per sortir de la crisi. Per tant, jo crec que si el que cal és un nou relat respecte del que som, aquest relat respecte del que som no el trobarem en els discursos fonamentals dels dos partits polítics establerts.

Segon punt. El subtítol del llibre és «*Geografia d'un país vigorós i desorientat*». Em fixaré en

el “*desorientat*”, perquè de “*vigorós*” crec que ja no ho som tant, em sembla que ja és cosa del passat. Què vol dir això de país “*desorientat*”? La meua posició –crec que l'autor és més optimista que jo respecte d'això– és que vivim en un país en què ningú no té la brúixola i ningú no vol tenir la brúixola per treure'ns d'aquesta desorientació. Amb un problema afegit: ja no podem fer el que havíem fet fins ara, que és mirar a Europa, recolzar-nos en Europa com a punt de referència que ens ajudi a seguir marcant el camí, entre altres raons perquè Europa està cada vegada més fragmentada, ha entrat en una crisi, com la gran utopia per al nostre sistema democràtic i com a entitat de govern supranacional. I, sobretot, Espanya és un país desorientat –i això sí que m'agradaria subratllar-ho enormement– com a conseqüència de l'acció d'un autor del qual no se'n parla gaire: els mitjans de comunicació.

Jo crec que ens han ficat en un petit galliner on no fem més que sentir veus estridents però on, en última instància, no percebem l'articulació del relat que necessitem com a país en condicions no precisament amables. Se'n parla molt, als diaris, sempre que hi ha crisi, que «*falten idees, falta relat, falta discurs*»; ho diu tothom. Ara, amb la crisi de la socialdemocràcia, tots diem, als diaris: «*És clar, és que li falta discurs!*» Sí, això ja ho sabem. Però, quin discurs? Jo crec que aquest és el problema perquè, en última instància, la dependència de la política dels mitjans de comunicació, del sistema de comunicació pública en general, ha fet que el discurs s'acabi concentrant molt més en allò que s'anomenen els *frames*, els marcs. Es tracta que els ciutadans siguin portats a veure la realitat d'una determinada manera, que és la que interessa a un partit determinat, en comptes de proporcionar-los un vertader discurs a partir del qual puguin posar en relació tots i cadascun dels elements de la vida social, i veure com encaixen els seus interessos, expectatives, valors, ideals dins d'aquest mateix discurs, és a dir, el model ideològic tradicional. Les ideologies han sortit

volant pels aires, s'han fragmentat, i dins d'aquests fragments només hi queden formes de percebre la realitat dirigides únicament i exclusiva a obtenir finalitats polítiques conjunturals en cadascun dels moments. És a dir, el discurs va evolucionant en funció de com es mou l'adversari i quins són els interessos conjunturals que en cada moment acompanyen la nostra acció.

D'alguna manera, podríem dir que el sistema polític ha fagocitat el discurs ideològic, és a dir, que són els "tics" dels imperatius del sistema polític del joc Govern-Oposició, més l'enorme dificultat que tenen tots els grups polítics per connectar amb l'espai públic i, per tant, amb l'opinió pública, el que en última instància ha eliminat la possibilitat de crear aquest discurs.

Per tant, la gran pregunta que ens podem fer és: *Quant de discurs permet la política*

quotidiana? Això l'autor no ho respon, tot i que jo crec que al llarg de tot el llibre es percep una certa incomoditat davant la impossibilitat d'anar vertaderament cap allà.

I, ja que som a la Càtedra LideratgeS, m'agradaria concloure amb una reflexió que té molt a veure amb la classe dirigent i, sobretot, amb una immensa amenaça per al discurs i per a la classe dirigent, que és el populisme. En uns moments en què és molt difícil articular un discurs, qui millor el sap formular són precisament els populistes. Ho hem vist en les darreres eleccions europees. Al nostre país hi ha un populisme de dreta, al meu entendre, ancorat molt clarament en tot aquest discurs antinacionalista, en un discurs determinat sobre l'essència o el que suposadament és l'essència d'Espanya. A l'esquerra hi ha ara una temptació, que va quedar plasmada l'altre dia també en algunes declaracions del grup

socialista en intentar pactar amb Izquierda Unida i amb Esquerra: el nou màxim de despesa per al pressupost que s'ha de carregar als rics. Això és populisme d'esquerra, quan els rics són realment les rendes de més de seixanta mil euros, és a dir, que en comptes de parlar de rendes mitjanes i altes, es diu: *«Gravem els rics en aquesta situació, per afavorir els pobres.»* I populisme també per part dels grups nacionalistes, ja que el recurs és òbviament el victimisme de cadascuna de les pàtries que se senten amenaçades.

Però, sens dubte, el que no es percep en aquest llibre excel·lent és que la nostra classe dirigent sigui capaç d'enfilar un discurs i ni tan sols un pacte polític per dur a bon port moltes de les assignatures que tenim pendents. I jo crec que l'assignatura fonamental, al capdavant –i ho dic d'una manera molt sentida– no és només recuperar el nostre vigor material, el creixement econòmic,

sinó mantenir la nostra pròpia democràcia. Espanya ocupa el lloc 16e, 17e i 18e en els rànquings més fiables de les democràcies. Em sembla una posició força digna: estem per sobre de molts dels països del nostre entorn, amb l'excepció potser, dins els grans països, d'Alemanya. Però crec que, a poc a poc, anem perdent força respecte d'això. I seria molt interessant veure fins a quin punt efectivament les disputes territorials que tenim plantejades, i les disputes entre els dos grans partits, accentuaran aquesta mena de desorientació del nostre propi sistema democràtic.

Jo crec que la deriva d'Espanya, si no recupera aquestes dues dimensions, la material i la democràtica, pot conduir a un lloc efectivament gens desitjable.

M'agradaria acabar felicitant l'autor, no només pel contingut del seu llibre –que com veuen permet

parlar de molts temes de màxima actualitat–, sinó també pel seu estil tan directe, tan clar, tan net, tan magnífic, que de veritat és un autèntic plaer llegir-lo.

Moltes gràcies.

Enric Juliana

Bona tarda, bona nit, gairebé. Moltes gràcies per la seva assistència i moltes gràcies també a ESADE per haver-me convidat a aquest acte, que no és pròpiament una presentació del llibre, sinó més aviat un comentari a diverses veus i amb persones molt qualificades sobre el seu contingut, en el context i en el quadre en què ens trobem.

En primer lloc, m'agradaria dir que no es tracta d'un llibre escrit per un periodista soldat. Un periodista soldat és una categoria que existeix avui al nostre país que, com totes les coses, també pateix mutacions –cosa que potser ha passat en algun dels països europeus. La professió periodística, que no ha tingut mai uns contorns perfectament delimitats i permanents, està en crisi des del dia que va néixer, i s'està transformant contínuament. I, en els darrers temps, ha derivat en la figura del periodista soldat, que és l'home que s'enquadra en una posició i té per missió bàsica reproduir determinats arguments prèviament elaborats en benefici d'una determinada línia política, sobre la base –que jo crec que és molt *sui generis*, molt específica– que la veu dels representants polítics ja està apagada o val menys, per la qual cosa ha de ser substituïda pels periodistes com a persones que, teòricament, encara gaudeixen de més credibilitat per transmetre aquelles idees. Tot això ens porta a un panorama francament patètic en algunes situacions, en què el periodista és gairebé, en termes judaics, com el talmudista del polític, que ja ha perdut la facultat de dirigir-se directament a la societat, si no és que s'hi dirigeix a través de la propaganda, de la publicitat del màrqueting.

Crec que aquesta és una situació davant la qual resisteixo i resistiré fins que pugui. I el dia que no pugui, segurament intentaré fer alguna altra cosa que no sigui fer de periodista soldat, sinó de periodista observador, que és una opció que, com a mínim quan vaig optar per aquesta professió, encara molt jove, és la que em va seduir i la que m'interessava i m'interessa.

Per tant, aquest és un llibre fet, sobretot, a partir d'una voluntat d'observació, alimentada per una situació particular, que és el desig del delegat a Madrid d'un diari important de Barcelona i que, per tant, disposa a la capital d'Espanya d'una delegació abundosa, formada per uns disset o divuit periodistes, per la qual cosa puc coordinar diversos fronts de treball amb la possibilitat material, posem, a vegades, de sobrevolar-los una mica, que és la condició bàsica per poder intentar dibuixar després una certa panoràmica.

A partir d'aquesta situació, quan ja feia dos anys que era a Madrid, vaig tenir la certesa que havia d'escriure alguna cosa, perquè era conscient que la meua situació era força singular i molt propícia per a la redacció d'una crònica general, possiblement des d'una posició que fins i tot per als mateixos periodistes que treballen per a la premsa de Madrid pot ser més difícil, en el sentit que la seva feina està més segmentada o més focalitzada en uns punts concrets i potser no disposen de la possibilitat de contemplar les coses des d'un observatori, des de més distància.

En aquest sentit, el llibre intenta ser una cosa que no em sembla tan estranya, si més no en altres països europeus, en els quals hi ha una certa tradició, encara vigent, d'un periodisme polític que s'expressa a través del diari, de les cròniques, dels comentaris, però que també produeix, amb una determinada periodicitat, treballs més voluminosos, una mica més aprofundits, en forma de llibre. Aquest periodisme polític en forma de llibre, a Espanya, també ha experimentat una

estranya militarització, tot i que ara hi ha una mena de pausa, hi ha poca producció. Però, quan vaig arribar a Madrid, allò eren autèntiques divisions cuirassades que travessaven les llibreries d'una banda a l'altra, també sota la lògica que he comentat abans, la del periodista soldat.

En definitiva, doncs, jo volia fer una cosa que ja havia vist. Vaig tenir l'oportunitat de treballar quatre anys com a corresponsal a Itàlia. Si ara expliques que has estat a Itàlia et poden començar a mirar malament, perquè no és un bon exemple per a moltes coses, però jo sóc dels que opinen que Itàlia continua sent interessant en totes direccions, i mal exemple per a algunes amb gairebé total seguretat, però no per a totes.

Però, bé vaja, aquest no és el tema. Jo el que vull dir és que vaig tenir la possibilitat de treballar a fora, i allà vaig poder posar en pràctica aquest exercici de la panoràmica, i vaig veure, efectivament, que una dimensió del treball periodístic és, en un moment determinat, seure i dir: «*Això ho explicarem amb més extensió i més calma.*»

Dels dos llibres –perquè crec que el segon no s'entén sense el primer–, Àngel Castiñeira ha tingut, crec, l'encert de citar-ne els subtítols, i ha afegit: «*Possiblement, són més interessants.*» Sí, efectivament. Perquè quan tu elabores el títol busques una idea que tingui un cert impacte, que interessi, que cridi l'atenció, i és en el subtítol on no has de quedar com un poca-solta. En el subtítol és on te la jugues, perquè el títol és una idea que pot ser més o menys brillant, però és en el subtítol on dones una pista més fiable al lector.

El primer llibre va ser escrit des de la perplexitat que em va produir l'esclat de confrontació política, que ja existia però que va assolir el zenit la tardor del 2005, després de l'aprovació de l'Estatut de Catalunya, primer al Parlament de Catalunya i després a les corts espanyoles (primer al Congrés i després al Senat). Va ser un dels moments punta –

segons crec, pel que he viscut, tot i que aquí em puc equivocar– de la tensió política a Espanya, si més no des del punt de vista dialèctic, dels últims anys.

I aleshores sí que vaig començar una mica a elaborar la idea sobre la qual girava el primer llibre, en el sentit que s'estava produint una significativa dissociació entre el comportament de les elits polítiques, i possiblement també d'una part de les elits econòmiques, respecte de la població, en el sentit que ens estàvem lliurant a uns discursos d'una violència verbal extraordinària, fins al punt que un expresident del Govern pregonava per Espanya que el país es dirigia cap a la balcanització, la qual cosa vol dir, en poques paraules, que el país es dirigia a la guerra civil, una guerra civil cruenta, si s'agafava al peu de la lletra la imatge, i tot això enmig de la fase més hedonista de la història del país, no de la història recent, de la història estricta d'Espanya, des que els conills van perdre en benefici dels homes de la península Ibèrica. És a dir, en el moment de major riquesa material, de major gaudi de la riquesa material, l'elit política espanyola es dedicava a combatre's ella mateixa amb l'estendard de la guerra civil.

Això em va cridar francament l'atenció i, sobretot, em va produir una forta sensació veure com a Madrid, particularment a la ciutat de Madrid, no tan sols els grups dirigents, sinó sectors diguem-ne influents de la societat transitaven per aquell clima com si anessin al gimnàs, és a dir, sense interioritzar la dramatització, sinó sent tots conscients que s'estava jugant. En definitiva, que allò era una representació barroca, per entendre'ns. Mentrestant, els meus compatriotes a Catalunya o, si més no, una part d'ells –el president Pujol no, perquè és un home que coneix molt bé Espanya–, ja que per desgràcia molts catalans no coneixen bé Espanya, s'ho van agafar al peu de la lletra i van entrar en una fase d'excitació nerviosa que, en alguns casos, anys després, encara no ha acabat.

D'allà surt *La España de los pingüinos*, que és una mica intentar posar l'èmfasi en la perplexitat d'aquesta dissociació de la ciutadania que viu un dels millors moments de la seva història des del punt de vista del gaudi material de la vida, juntament amb una sobreexcitació dels grups dirigents i, sobretot, dels dirigents polítics.

El segon llibre intentava ser, en el moment en què vaig començar a escriure'l, una continuació d'aquest. És a dir, el primer es va publicar el gener del 2006, però l'havia acabat d'escriure la tardor del 2005. I la qüestió era: bé, doncs, dos o tres anys després, com estan les coses? Aquest era el propòsit inicial del segon llibre. El vaig començar a escriure l'estiu del 2007, quan la qüestió de la crisi econòmica només s'intuïa o se semiintuïa. Però, a mesura que anava elaborant el llibre, el quadre, la situació, va anar canviant, i vaig haver de fer tot un treball d'adaptació progressiva i intentar mantenir el ritme d'evolució que anaven seguint els esdeveniments. Fins a l'extrem següent: vaig acabar d'escriure el llibre a la tardor; el novembre de l'any passat, quan podríem dir que ja estava pràcticament escrit –hi faltaven algunes correccions–, l'editorial em va enviar les proves de la portada, la seva proposta i la idea que teníem per a la portada, que és aquesta: s'hi veu l'esfera terrestre i Espanya apareix a la deriva.

Jo volia jugar amb una certa ambigüïtat, amb la idea de la deriva d'Espanya, no d'Espanya a la deriva –com s'explica a la introducció, hi ha un joc de paraules a propòsit d'això. I, efectivament, el dibuix trenca una mica aquesta ambigüïtat, perquè ho plasma amb una al·legoria força contundent. I quan vaig rebre aquesta imatge em vaig quedar una mica pensatiu; fins i tot la vaig ensenyar a una persona molt propera a mi, els consells de la qual sempre escolto amb molta cura i interès, i em va dir: «Home! Això? vols dir?» I avui els he de dir que l'al·legoria continua sent al·legòrica, però avui quan veig això dic: «Em sembla que vaig prendre la decisió encertada, en dir-li, a l'editorial, que bé,

que endavant!» Perquè crec que no és que aquesta sigui la realitat, però sí que comença a ser una mica una determinada percepció de la realitat dominant avui dia, si més no entre els sectors dirigents de la societat, no estrictament polítics, que fa tres o quatre anys es lliuraven gimnàsticament a exercicis d'"excitació política" que crec que ara ens haurien d'omplir a tots, sense excepció, d'una certa vergonya.

Perquè, efectivament, ara està passant una cosa, per a mi, molt significativa. Anava a dir *interessant*, però no ho és: és significativa, i és la següent. Ara tothom es refereix als nostres anys immediatament anteriors en termes fins i tot una mica despectius: el "*pelotazo*", el "*totxo*"... És a dir, és com si de cop i volta s'hagués produït una mena de gir, fins i tot en el mateix llenguatge, de manera que ara sembla que hi hagi un sentiment de culpa respecte del que ha estat l'evolució econòmica del país en els darrers anys. Però no crec que sigui exactament un sentit de culpa, sinó més aviat un cert desig de desvinculació. Jo crec que amb aquest embolic no hi he tingut res a veure. L'embolic hi és. Aquest "embolic" fa referència a la certesa, a l'evidència que hi ha un model econòmic que en aquests moments pateix una avaria d'una profunditat i una entitat molt importants, superiors, en molts aspectes, a l'avaria que en aquests moments està afectant la resta d'economies europees.

Aquest gir en el llenguatge és profundament significatiu. Jo crec que marca un dels moments de la situació, aquest no reconèixer-se en el que s'ha fet o, en qualsevol cas, aquest no voler-se reconèixer de forma plena en el que s'ha fet fins ara.

Per tant, aquest és un llibre que parla dels de dalt i dels de baix. Castiñeira ho ha esmentat en un sentit, tot reprenent el fil anterior. És a dir, si fa tres anys constataïem que s'estava produint un comportament que jo qualificaria de frívol per part dels grups dirigents respecte de la situació, què passarà ara? Què passarà en el moment en

què el comportament social possiblement pateixi, en els propers temps, alteracions i expressions de descontentament, que encara no s'han produït?

Em consta que alguns sociòlegs manifesten, en aquests moments, la seva estranyesa davant el clima de pau social que continua existint a Espanya, malgrat la gravetat dels indicadors econòmics. Jo, sense ser sociòleg, crec que aquesta estranyesa es pot formular teòricament. Però aquest és un país vigorós, i quan em refereixo a això no em refereixo a l'estadística econòmica –que també–, sinó que Espanya té, de fet, uns processos molt importants. En els darrers trenta anys, Espanya no només ha gaudit i ha despertat com a país hedonista, que ho havia estat molt poques vegades, sinó que, a més, ha efectuat un desplegament d'energies extraordinari; ha canviat moltíssimes coses; és un dels països europeus que més canvis en profunditat ha tingut, inherents a la societat, i ha après a fer coses que aquí mai no s'havien fet, tant en el pla empresarial com en el de la formació tècnica, etcètera. Per tant, aquest és un país que té, per entendre'ns, les piles molt carregades –si més no així ho veig jo–, de manera que, de dalt a baix, també per a mi és ara molt comprensible i s'explica bé que en aquests moments no estiguem en una situació d'esclat social. Espanya és un país que té un vigor de fons molt important, i jo crec que aquesta és una referència que no s'hauria d'oblidar. La qüestió és com es tractaran en els propers temps aquestes noves contradiccions i aquesta nova separació entre elit i societat.

En fi, no voldria pas fer-los ara un resum exhaustiu de les diferents idees que exposo, però el llibre no és tampoc un llibre en el sentit programàtic, ni intenta defensar, ni tan sols de manera indirecta, un quadre d'idees tancat, tot i que, evidentment, conté algunes idees i alguns enfocaments.

Aquesta és la qüestió de la geografia, que a mi –un cop escrit– és el que més m'ha agradat a

posteriori, sobretot perquè a mi, quan era petit, m'agradava molt, la geografia, i és una de les coses que m'hauria agradat estudiar. No ho he fet perquè m'he dedicat a ser un periodista no soldat. I el que ha dit Fernando Válespín conté una reflexió que jo em vaig fer mentre escrivia el llibre. El tema de la globalització com a concepte geogràfic que ha imperat durant uns anys, precisament en aquests anys en què tot semblava possible, la idea que efectivament la revolució de les telecomunicacions convertia, d'alguna manera, en irrellevant o molt secundari el lloc on es produïen els fets, de manera que des d'un garatge de la capital de Lituània es podia organitzar una gran empresa de distribució mitjançant un ordinador i gent que sabés i tingués la capacitat de connectar-se. I això jo crec que és així, és a dir, que no és una ficció: és així, continua sent així i continuarà sent així, perquè aquesta és la nova naturalesa del món.

Ara, també crec que la crisi econòmica, en aquests moments, posa molt de relleu que la geografia no ha desaparegut, que la geografia no és irrellevant. En el moment en què s'ha produït, en definitiva, una pèrdua de valor de determinats actius, bàsicament dels actius immobiliaris, és com si la terra hagués dit: «Escolti, que jo sóc aquí, i no sóc aquí pel valor econòmic que se m'assigna, sinó pel lloc on són en el mapa del món.» En aquest aspecte, intento jugar amb dues o tres imatges que a mi em semblen molt importants per intentar situar-nos.

La primera és que cal començar a trencar amb la idea –els grups dirigents l'han trencat, perquè saben perfectament on som, però s'ha de traslladar al conjunt de la societat– que encara som al centre del món: aquest vell mapa en el qual Espanya apareix exactament al centre ja no existeix; té un sentit històric, però ja no existeix.

Segon, el mapa d'Europa, tal com l'hem imaginat, desitjat i idealitzat durant els darrers vint anys, que han estat extraordinaris, des d'aquest punt de vista per al país, tampoc no existeix; ha

canviat. I l'Europa "fibrosa" dels propers vint o trenta anys no se sap exactament encara quin contorn tindrà. I, sobretot, el que nosaltres no sabem és quines porcions de la península Ibèrica seran dins d'aquest mapa.

I, en tercer lloc, la idea que Espanya és un país geogràfic, és a dir, que la geografia defineix Espanya. Això passa a tots els països, però potser en aquest d'una manera molt més accentuada, perquè les dificultats geogràfiques expliquen alguns dels comportaments històrics importants del país, alguns dels quals encara perviuen amb traduccions modernes. I, com a conseqüència d'aquesta geografia específica singular, aquest és un país de juntes. Sí, ara mateix, hagués de definir Espanya, la definiria de dues maneres.

Primer, jo diria que Espanya és un país solar, en termes econòmics i en termes de futur. Què vol dir *solar*? Què té dues capitals, de les quals no podrà prescindir. Però el que no sabem és quin grau d'explotació els podrà donar en els propers decennis, perquè té *sòl i sol*. Del *sòl* n'hem fet una cosa extraordinària en termes financers, i el *sol*, des dels anys seixanta, va força bé, tot i que ara hi ha indicis que alguna cosa comença a aflluixar.

I, després, Espanya és un país de juntes, com a conseqüència de la geografia. Aquests darrers anys s'han mitificat novament els fets de 1808, i potser amb justícia, com a moviment de sorgiment de la nació espanyola moderna. Jo crec que no. Jo crec que més aviat és en el moment de la Pau dels Pirineus quan se segella i el país es troba amb si mateix –però bé, aquest no és ara el tema. Espanya és un país de juntes, un país en què cada territori té la seva pròpia llei. I això avui està recollit a la Constitució, i és la substància de la dinàmica política espanyola. I tot el que passí els propers anys, bo o dolent, passarà en l'interior d'aquest marc. Espanya és un país de juntes; bé, a partir una mica d'aquestes constatacions hi ha un mapa de les juntes i un mapa dels interessos

de cadascuna d'elles, legítims tots ells, en funció de la determinació o de la conjunció de factors històrics i geogràfics.

Per acabar, m'agradaria referir-me a dues idees respecte d'això. Hi ha tres eixos, ja que parlàvem en termes geogràfics. Un eix sense el qual, jo crec, no s'explica l'Espanya del 1977 cap aquí, que és el següent. És un eix de caràcter vertical, que va del País Basc a Madrid i Andalusia, i que en el llibre dic que és la suma de les tres excepcions.

El País Basc i Navarra, una excepció recollida a la Constitució, derivada, a més, de la història, dels esdeveniments del segle XIX, coneguts per tots i amb uns plantejaments acceptats per la Constitució. En el llibre parlo del País Basc i Navarra com de Luxemburg, sense ànim que ningú s'enfadi, entre altres coses perquè Luxemburg és un país molt respectable, que conec una mica, que no és un paradís fiscal, però que té la seva excepció dins el marc europeu.

Madrid constitueix una excepció com la constitueixen en tots els països, en tots els grans països, les capitals de l'Estat, que en la pràctica acaben configurant una excepció, perquè la capitalitat els confereix uns costos, però també unes oportunitats que no té el qui no disposa de la capitalitat de l'Estat.

I, després, Andalusia, en la mesura en què ha existit i existeix encara un amplíssim consens social al país, un dels consensos més grans que hi ha hagut, sobre la idea justa moralment que Andalusia, que el sud, s'ha de protegir socialment, que Espanya tenia un deute amb el sud i que aquest deute s'havia de reparar. I sobre aquest punt ha existit i continua existint un amplíssim consens, de raó, amb arrels polítiques, històriques, morals, fins i tot gosaria dir de caràcter religiós. I sobre aquest consens també s'ha configurat una certa excepció. I aquest eix vertical que uneix i enllaça les tres excepcions ha estat, per a mi, a la meua manera de veure les coses, l'eix dominant des del 1977 fins ara.

En aquests moments, de manera incipient, encara que jo crec que no casual, s'està parlant cada vegada més de l'eix mediterrani. Bàsicament per un motiu, derivat de la mateixa situació econòmica. L'eix mediterrani continua sent, en termes de l'estadística econòmica, la franja més activa econòmicament del país i la que, en termes podríem dir d'una determinada visió geopolítica o geoestratègica, té encara potencial per desenvolupar des del punt de vista de la captació, per exemple, dels fluxos comercials amb Orient i l'Extrem Orient. El que passa és que és un eix políticament desarticulat, per raons complexes d'explicar, que vostès segurament ja tindran en ment, pel que fa a les difícils relacions entre Catalunya i València, entre catalans i valencians.

I, finalment, jo diria que s'haurà de dibuixar un nou eix, a partir d'una consideració pròpia

de la nova situació realment existent, que és l'eix entre Madrid i Barcelona. És a dir, si les coses no milloren, en la mesura en què s'ha produït un canvi de rasant molt dràstic i que les perspectives per als propers anys són realment preocupants, aquest país difícilment pot afrontar el futur amb una certa responsabilitat si els seus nòduls principals no són capaços d'articular no només la competició –que ja està articulada i plantejada–, sinó també la cooperació. Ara bé, això que sona tan bé, i que tots nosaltres segurament subscriuríem, sempre es produeix en el pla de la política, i en el pla de la política es poden conduir les coses en una direcció o en una altra.

I com que del pla de la política qui més en sap, moltíssim més que jo, és Jordi Pujol, acabo aquí.

Moltes gràcies.

Jordi Pujol

Aquest és un llibre molt important, realment molt important. Juliana ha dit: «*Vaig pensar que podia fer una mena de crònica general d'Espanya.*» Efectivament, això és el que és.

Jo sempre dic que, per fer política –no necessàriament bona–, en principi convé saber tres coses: història, geografia i demografia. La frivolitat de molts polítics fa que, per exemple, no hagin pensat mai en la demografia, ni en la incidència de la qüestió de la natalitat a Espanya, on a més hi ha la demagògia antinatalista, ni en la influència dels grans moviments migratoris, que ningú no vol, d'altra banda, però que, al capdavant, són decisius, i que durant molt temps, per complexos i pel que sigui, no s'han afrontat. I Espanya, en aquest sentit, té una de les pitjors notes pel que fa a plantejar-se aquestes qüestions. Per tant, història, geografia i demografia. I Juliana ens recorda això, la geografia.

Per cert, la conjunció d'història i geografia condueix a la identitat. La identitat d'un país es basa en la història, en el que ha estat –perquè ets el que has estat i el que has fet– i, a més, el marc en el qual s'ha produït. Ho dic perquè, com molt bé deia Vallespín, la globalització no esborra ni la geografia ni les identitats. En fi, és un tema que avui no toca, per tant ho deixaré estar.

En qualsevol cas, aquest és un bon llibre, primer, per entendre què passa a Espanya. Segon, per entendre factors determinants de la història moderna d'Espanya: Per què les coses són així i no d'una altra manera? I, finalment, evidentment, també serveix per entendre el moment actual de Catalunya.

Com ja s'ha dit, entre els llibres de Juliana, n'hi ha un que ha escrit conjuntament amb cinc altres periodistes, que porta per títol *La rectificació*,

un llibre que s'aplica sobretot al tema català i a la qüestió de Catalunya, en què assenyalava que des de Catalunya s'han de rectificar determinades coses. I és un complement català, però amb projecció a tot Espanya, que té la mateixa importància a l'efecte d'entendre el que ha passat, sobretot en els darrers temps.

Després, pel que fa a això dels subtítols –Juliana realment és un artista en això dels subtítols–, diu: «*Un país vigorós i desorientat*». Exactament. Crec que, efectivament, Espanya és un país vigorós i desorientat. L'única diferència entre el que jo penso sobre això i el que diu Juliana és que jo crec que Espanya és fins i tot més vigorosa del que ells diuen. Per tant, Espanya, en allò fonamental, és un país molt vigorós, sempre ho ha estat, fins i tot en les seves èpoques de gran decadència. I ara ho és, no només pel canvi econòmic que ha fet, sinó pel seu idioma: vostès saben que estic molt amoïnada per procurar evitar que l'idioma castellà suplanti el català a Catalunya, però evidentment, que quedi clar que el castellà és una *force de frappe* (com hauria dit el general De Gaulle) molt potent. Per la seva posició geogràfica, pel seu volum –és un país de quaranta-quatre milions d'habitants, desenvolupat, amb fortes connexions–, cosa que el situa bé en el futur, sobre l'Atlàntic, sobre el Mediterrani, i també malament en un cert sentit, perquè el situa en primera línia de la relació amb Àfrica, i la relació amb Àsia a través del Mediterrani. I després, evidentment, la seva relació amb l'Amèrica Llatina és una carta molt potent. Espanya és un país vigorós. La idea mateixa que els espanyols tenen de si mateixos, deformada moltes vegades, evidentment és narcisista, insuportable en determinats moments, però de tota manera és potent. Jo crec realment que és un país vigorós i desorientat.

Com ja s'ha dit abans, Espanya viu, a més, sorpresa, perquè de sobte s'ha trobat rica. Juliana ho explica molt bé, i Vallespín ha recollit la mentalitat del nou ric. Què és un nou ric? Un nou

ric és algú que tota la vida ha viscut justet, que ha tirat endavant però modestament. I tota la vida ha vist que el veí de replà té més diners, es guanya millor la vida; i es troben en un ascensor i el veí li diu: «*Em vull comprar un altre cotxe; fa dos anys me'n vaig comprar un, però he vist ara un anunci que diu que hi ha un altre cotxe, amb un botó de no sé què, que passa no sé què.*» És clar, l'altre, modest, fa set anys que va amb el mateix cotxe. I ho va aguantant. Un bon dia, per mèrits propis o perquè li toca la loteria o el que sigui, diu: «*Jo també sóc ric, o potser sóc més ric que el veí.*» I, aleshores, la seva gran preocupació és demostrar al veí que ell ara és ja és més ric que ell, i l'hi fa notar.

I Espanya ho ha fet, i a més s'entén perquè, fixin-se vostès: si agafen els estudis que hi havia sobre renda, el que ara anomenem producte interior brut *per capita* de l'any 1854 –no sé com el calculaven; per tant, no els puc assegurar que hagi estat un estudi totalment fidedigne, però, en fi, és el que tenim– i els comparen amb el que va passar entre el 1854 i el 1959, Espanya va pujar però, comparada amb Anglaterra, amb Itàlia, amb Alemanya, amb Estats Units, amb Japó, amb França, és a dir, amb els grans països, és una evolució molt negativa. És un país que, efectivament, també va fent el seu progrés, però en realitat perd posicions.

I després, de 1959 al 2006, o al 2005, o al 2003, tot això canvia. S'inicia un creixement econòmic i, a més, una transformació social, una creació de classe mitjana important, una gran creació de classe mitjana, des del 1959. I, evidentment, després arriba un moment en què es diu: «*Potser això peta, perquè ara ve la transició política i, què passarà?*» La transformació política es fa bé, molt bé fins i tot, també econòmicament, amb una gran continuïtat. De fet, a Espanya hi ha hagut una política econòmica força igual des del 1959 fins fa quatre dies. Ara mateix no ho sé, perquè no sé quina és la política econòmica que tenim, però fins fa quatre dies ha tingut la mateixa. Jo deia, a

vegades: «*A mi m'és igual Solbes que Rato.*» I a mi Fuentes Quintana m'és igual que Boyer, en certa manera, perquè és clar, Boyer, després de guanyar les eleccions amb una campanya molt demagògica, al cap de tres dies va fer una roda de premsa en què els periodistes li van preguntar per tot allò que havien promès, a la qual cosa va respondre: «*Oblidin-ho, el camí és estret.*»

Durant tot aquest temps, hi ha hagut un creixement econòmic molt important i, a més, ben portat, vull dir equilibrat. Aleshores, ara, fa tres o quatre dies, la sorpresa és una mica diferent: és la sorpresa del nou ric, l'esclat d'un gran optimisme, el que vostè al llibre descriu com «un optimisme inèdit». És veritat que, de tota manera, Espanya estava sumida en un cert pessimisme. Fixi's vostè en la diferència entre aquest optimisme actual amb què Espanya s'ho menjava tot: «Els italians són uns desgraciats, ja els hem superat; tenim els francesos a l'abast; els alemanys sempre paguen, etc.» Tot això eren bestieses, però de tota manera, aquell optimisme –com deia Cánovas del Castillo, que era sens dubte un gran coneixedor d'Espanya– és a l'inici de la recuperació espanyola. De la Restauració es dirà el que es vulgui, però representa una estabilització del país. I això ja ho deia Cánovas del Castillo fa una mica més de cent anys: «*Som espanyols els que no podem ser altra cosa.*»

Aquest és el canvi. Hi ha hagut tanta eufòria que, de fet, el que ha passat és que Espanya ha caigut en una certa embriaguesa. És a dir, entre les frases que els acabo de citar, hi ha frases del president Aznar i del president Rodríguez Zapatero. Són frases d'algú que ha perdut el sentit de la mesura, perquè de sobte es troba que havia anat sempre amb un Ford dels anys vint o quaranta, o dels seixanta, tant se val, i ara de sobte es troba amb un Ferrari. I aleshores és quan aquest senyor pot tenir un accident. L'accident es produeix quan, de sobte, es troba amb un gran cotxe i vol demostrar que també és un gran geni. No em refereixo a cap president. Espanya vol demostrar que és

un país genial, i per això s'ha produït aquesta embriaguesa, aquesta eufòria excessiva.

És cert que l'alegria és sempre un actiu econòmic, i vostè diu que un dels grans actius d'Espanya és, precisament, la paraula *alegria* o un sinònim d'ella. Tot això és el que hi ha hagut, i tot això – com abans també ha dit Vallespín– s'ha fundat en un binomi molt curiós, que és el del benestar i la llibertat hedonista, la qual cosa fa que Espanya, avui, en determinats aspectes, sigui un país poc seriós. Perquè, és clar, benestar i llibertat hedonista signifiquen una certa relaxació en tots els sentits: en el sentit econòmic, en el sentit social, en el sentit polític, evidentment en el sentit moral, i una pèrdua de valors molt important en poc temps.

I, és clar, ara, després de tot això que és tan positiu, Espanya es troba una sorpresa; després de dir que els italians res, que els francesos tal –Aznar va arribar a dir als americans, en qüestions culturals (no en qüestions econòmiques): *«Escolti, d'aquí a cinquanta anys s'haurà de parlar d'això als Estats Units, perquè aleshores hi haurà tanta gent als Estats Units d'origen mexicà que ja parlarem d'això de les llengües i tal.»* Això és una gratuïtat dita per un conductor de Ferrari.

Ara resulta que som campions de gairebé tot: de bàsquet, de futbol, etcètera... i d'atur. Jo, a vegades, quan vénen i m'expliquen això, els dic: *«Sí, oé, oé, oé!, campions d'atur!»* I, a més, campions d'atur no pas per poc, sinó per molt, i amb una previsió que la crisi espanyola durarà, que encara que sigui menys greu en determinats aspectes que altres crisis d'alguns països europeus, en canvi, en el terreny de l'atur, és més greu i serà més greu. És a dir, paguem la nostra petulància amb això.

Hi ha un altre país petulant i envanit, que ho està pagant, no en atur, però sí en dèficit i en pèrdua de prestigi: Irlanda. Irlanda també és un altre nou ric. Tota la vida havia estat allà, menjant

malament, maltractats, menyspreats, etcètera i, de sobte, tot canvia. Aleshores, és clar, tota la seva obsessió va ser demostrar als anglesos que eren més rics que ells, i la seva absoluta insolidaritat –cosa que Espanya també fa. La insolidaritat és que, en el referèndum aquell que caldrà repetir, alguns deien: *«I, nosaltres, per què hem de pagar carreteres a Lituània?»* Perdonin, Lituània no, Irlanda. Quan resulta que Irlanda i Espanya –i vostè ho diu, 118.000 milions d'euros– són els dos països –i aquí hi ha un mèrit molt particular de Felipe González– que, amb molta diferència, més se n'han beneficiat. Per tant, Espanya és això: un país desorientat –ara crec que sí que ho és– i vigorós. I he subratllat abans la importància, la magnitud i la importància d'aquest vigor i de la desorientació. Això, és doncs un aspecte que Juliana explica molt bé.

El segon aspecte és sobre la composició interna d'Espanya, que concretament Juliana defineix com *«un mapa amb molts revolts»* i, per tant, complex: *«Atenció, molt d'orgull i, atenció, molt de ressentiment»*, diu vostè. Jo afegiria, a més, amb propensió a l'enveja, a l'orgull i al ressentiment junts, amb propensió a l'enveja. I Espanya això ho té, i es nota en moltes coses. Ara, en la disputa territorial. Això, repeteixo, s'explica molt bé en el llibre.

I al final parla, dins de tot aquest conjunt de revolts, orgull, ressentiment, complexos, etcètera, també del tema de Catalunya, al qual em permetran que dediqui una atenció una mica particular. Com ha dit molt bé Vallespín, quin és el lema? *«No pas menys que ells»*, i “ells” sempre significa els catalans. Per què no significa els bascos, que evidentment tenen molt més bon tracte que nosaltres? (I, en fi, els felicito, molt bé, fantàstic.) No pas menys que “ells” vol dir els “catalans”, i quan el nou ric ha de dir alguna cosa al ric antic, que potser a més també en el seu moment es va ensuperbir i va ser una mica petulant: *«Escolti, nosaltres ja tenim un ordinador per nen. Vostès*

quants en tenen?» –i això jo com a president de la Generalitat m’ho sentia dir de tant en tant. Nosaltres, per descomptat, no tenim un ordinador per nen. Ara diu Rodríguez Zapatero que ens el regalarà, però aleshores no els teníem. «*Nosaltres ja fem operacions de transsexuals. Vostès fan operacions transsexuals?»* No, nosaltres no en fem. Que ara sí que s’han de fer, perquè el tribunal ens obliga a fer-les, però: «*Vostès fan operacions transsexuals? Nosaltres sí.*» Aquest és el nou ric, i l’altre va encaixant aquestes coses. Això, per explicar una mica la situació de Catalunya, cal tenir-ho en compte. I aquesta qüestió la descriu molt bé. Com que és de Badalona!...

Els catalans hem estat –potser els sorprendrà– apòstols de la solidaritat a Espanya, documentalment, des de Cambó, polític de dretes. Des del tema de la reforma agrària andalusa, que a nosaltres ens semblava que era la solució per a Andalusia –i segurament no ho era; la solució per a Andalusia ha vingut després i no necessàriament a cavall de la reforma agrària, tot i que també, evidentment, alguna cosa hi ha hagut de positiva en el camp agrícola. Perquè ell ho explica molt bé. Diu que Catalunya és el país on és més fort el que ell anomena *el catolicisme difús*, el catolicisme acomplexat –i això és una mica més difícil d’explicar i, per tant, millor que comprin el llibre. Doncs mira, potser sí: nosaltres ens hem enriquit i els altres no s’han enriquit tant, doncs això no està bé. Potser sí que hem presumit una mica. Això li passa a tot Europa. Tot Europa té un catolicisme difús, un complex d’inferioritat, un complex de culpabilitat. Davant les migracions, per exemple, té un complex d’inferioritat. Hi haurà reaccions, perquè naturalment després hi comença a haver gent que diu: «*Escollit, compte.*» Però, de tota manera, l’actitud bàsica que hi ha hagut i hi ha a Europa davant aquests temes ha estat de complex d’inferioritat.

Naturalment, és perillós caure en aquests complexos d’inferioritat i de culpabilitat en que

nosaltres hem caigut. Jo puc aportar-los textos que són una mica “al·lucinant”. Fins i tot els podria aportar algun text meu de quan tenia vint o trenta anys sobre això, quan em dedicava a visitar Andalusia i Extremadura i Castella buscant això precisament, on era allò de *Los santos inocentes*. Se’n recorden, vostès, de *Los santos inocentes*? Existeix o no existeix? Sí que existeix. Aleshores, un torna amb un complex. Encara que no en tinguis cap culpa. Però, bé vaja, d’alguna manera, la solidaritat hi ha de tenir el seu paper.

I després, naturalment, això porta a un moment d’una gran decepció, que és la que alguns tenim quan gent molt important de l’Estat, de dretes o d’esquerres, em diu: «*Vostè no s’enganyi. La solidaritat només es practica amb els béns aliens.*» I aquesta és la filosofia que hi ha avui a Espanya, però que es comprèn, perquè l’egoisme és innat a la persona humana. Però el que passa és que la direcció política i moral d’un país ha de saber lluitar contra això, i no estimular-ho com ho ha estimulat. Això és seriós.

A això cal afegir-hi encara un últim element, en el qual també Juliana insisteix molt: el paper d’Espanya, el paper de Madrid. Fa poc, a *La Vanguardia* apareixia un article de Germà Bel que deia: «*Espanya, capital París.*» Home, no! La capital d’Espanya no és París. «*Ja sé que no és París, però Espanya vol tenir una capitalitat com París, i vol que Espanya sigui com França.*» Què és França? París; número u, París; número dos, París; número tres, París; número quatre, París; número cinc, París; número sis, Marsella, Lió, etcètera. Això és així. Però, a més, tampoc no és exclusiu d’Espanya. Els països amb vocació imperial –Espanya sempre ha tingut vocació imperial, perquè forma part de la seva gènesi– i els països de les grans monarquies dels segles xv, xvi, xvii, les grans monarquies absolutes, les que, d’altra banda, van construir el seu poder amb el Tractat de Westfàlia –i aquí concretament,

sobretot amb el Tractat, que vostè ha citat, del Bidasoa, en fi, dels Pirineus, la Pau dels Pirineus— sempre han volgut tenir això. Espanya ho ha tingut només a mitges, perquè va incidir en l'època de la seva decadència, però ara ho vol recuperar. I això també està molt ben explicat al llibre.

L'últim que els volia comentar és que es tracta d'un llibre útil per entendre tot Espanya, des de Galícia fins a Lleó i Zamora. Vostè ha estat mai a Zamora? Allò és un altre món, i a veure com se'n surt. No sé si ha canviat durant els últims quinze anys. El cas és que aquest llibre també serveix no només per entendre el que els he estat dient, fins i tot Zamora, sinó la situació de l'estat d'ànim a Catalunya.

Jo sé que vostè un dia va quedar una mica sorprès quan va venir a la reunió, fa dos anys, a Sant Benet de Bages. Aleshores vostè, que venia amb l'ànim

d'un madrileny amb bona consciència, es va trobar amb una sèrie de personatges seriosos...

Enric Juliana

Semblava un psicodrama col·lectiu.

Jordi Pujol

Semblava un psicodrama col·lectiu, malgrat que ens vam moderar, però va ser un psicodrama col·lectiu. És a dir que, com diu exactament, i faig servir les seves paraules, Juliana, hi ha un malestar i una profunda inquietud a Catalunya.

I veurà, el president Montilla, que no és un nacionalista català —fins i tot alguns neguen que sigui català, però en això s'equivoquen— es

defineix molt bé a si mateix, d'una manera que a mi, a més, em produeix satisfacció, perquè a més connecta bé amb alguna de les coses que havíem dit ja en els anys cinquanta i seixanta, i vostè va dir una mica més tard, perquè era més jove, tot i que també va participar en algunes d'aquestes coses una mica més tard. Una vegada, quan va anar a Andalusia i els andalusos, així una mica amb to de *chance*, li van dir: «*Ja tenim un president andalús a Catalunya!*». La resposta va ser molt exacta: «*Jo no sóc andalús; sóc un català nascut a Andalusia.*» Molt bé. Això és la integració i, a més, és un orgull per a nosaltres. Primer, el país l'ha acceptat... –a mi m'agradaria que el president de la Generalitat no fos Montilla, sinó un altre, però no pas per això– i, a més, demostra una altra cosa: que a Catalunya l'ascens social funciona molt bé. Avui he dinat amb l'ambaixador del Marroc i m'ha dit el que m'han dit moltes vegades els cònsols i els ambaixadors, per exemple, de països sud-americans, i avui el del Marroc: «*Nosaltres, que sabem com són rebuts els immigrants a tot arreu* (per tant, sempre és una valoració comparativa, és a dir, els del catolicisme difús sempre trobem que estem en una falta i que cometem pecat, que estem “angoixats”, però els ambaixadors saben com funciona això a tot arreu), *escollit, com a Catalunya, enllloc.*»

El president Montilla diu: «*Escollit, està augmentant molt la desafecció a Catalunya.*» Es refereix a la desafecció respecte d'Espanya, la qual cosa no vol dir que desemboqui en un moviment separatista o independentista. Evidentment, augmenten el sentiment, l'emoció i la sensibilitat de l'independentista, però que això tingui una traducció política no és gens segur. Però la desafecció sí. I això ho diu Montilla. Si ho diguéis jo, per exemple, o ho diguéis en Mas, o ho diguéis fos qui fos, podrien dir: «*Home, és que vostès són...*» No, no, ho diu Pepe Montilla, president de la Generalitat de Catalunya.

Per tant, el que diu Juliana és cert: hi ha un malestar i una profunda inquietud. Paradoxalment, segons Juliana, hi ha molta gent a Espanya que espera que ara hi hagi una reacció catalana positiva, en sentit positiu a efectes generals espanyols. Jo dubto que, de moment, això es produeixi, entre altres coses perquè per tal que això es produeixi primer hi ha d'haver una reacció interna catalana, i aquesta crec que sí que es pot donar. I després hi ha d'haver, naturalment, un mínim d'acceptació o d'interès d'obertura per part d'Espanya, que en aquests moments no es dona.

Com molt bé ha dit Vallespín, la sensació que tenim no és que la classe política –el PP i el PSOE– tinguin unes actituds criticables, des del nostre punt de vista, respecte de Catalunya, sinó que l'opinió pública espanyola i, evidentment, tota la premsa, des d'*El País* fins a *La Razón*, són hostils. Podem estar equivocats, però el que compta no és la realitat, sinó la percepció de la realitat i, per tant, la primera acció que cal fer en política és canviar la percepció, si és que és errònia. Doncs això és el que hi ha, i és el que diu Juliana: hi ha malestar i una profunda inquietud.

Aleshores, diu: «*Tanmateix, a Espanya hi ha gent que pensa que caldria una reacció catalana, una aportació catalana.*» Bé, en tot cas, això pot ser motiu de debat, però avui primer cal superar aquesta situació. És possible aquesta reacció? Doncs sí, perquè internament Catalunya té actius. Ara “no toca” fer la relació d'actius que té Catalunya, i dels actius que pot fer servir, però hi són. Hi ha una acumulació de capital social, per dir-ho així, i de capital mental i d'actituds. Pot ser que hi hagi una certa crisi d'algunes d'aquestes actituds actualment, però fonamentalment persisteixen. Però, és clar, cal superar la perplexitat, i aleshores ve la qüestió del lideratge: hi haurà necessitat que sorgeixi un lideratge potent, que hi hagi idees clares i es pugui superar la situació amb la confiança en nosaltres mateixos.

I acabo amb una valoració respecte del futur d'Espanya. L'altre dia parlava amb un personatge molt important –no me'n facin dir el nom– del món socialista, no dic del Govern, però sí del món socialista, i em va dir una cosa. Vam tenir una discussió, una divergència de parers, quan em va dir: *«Espanya és a punt d'entrar a la segona divisió.»* I jo li vaig dir: *«No, escolti, no, Espanya no és a punt d'entrar a la segona divisió. El que passa és que Espanya es pensava que estava en condicions de jugar la UEFA, i algú creia que fins i tot de jugar la Champions, perquè realment l'«il·luminisme» que en algun moment va regnar a les altes esferes –i que encara hi regna en determinats aspectes– permet pensar que un pot jugar i fins i tot guanyar la Champions.»* A prop de jugar la UEFA sí que hi estava, però ara no. Això no obstant, no és a punt de baixar. Parlant en termes futbolístics, potser és la novena, la desena, la dotzena però, en fi, roman a primera divisió.

Però, evidentment, la faramalla que hi havia s'ha modificat una mica.

Per tant, crec que per aquesta banda no cal amoïnar-s'hi gaire. Això sí: hi ha un deteriorament, però sabem que Espanya –parlo ara d'Espanya– té actius també molt importants, com els tenia abans Catalunya. I tornant a Catalunya, simplement penso que ara a Catalunya se li imposa una certa etapa d'interiorització, de reforçament intern, no de tancament, no de tancar-se, però sí de distanciament, de dir: Què passarà a Espanya? No sabem què passarà a Espanya. En principi, si no canvia una mica l'«actitud» de les classes dominants i una mica de l'opinió pública espanyola, passi el que passi no ens afavorirà gens. El que passa és que ho han d'arreglar, perquè li convé a Espanya, no a Catalunya. Per tant, això ho entendran i ja ho faran, suposo. S'imposa, doncs, un cert distanciament, no un tancar-se en si mateixos, sinó un cert distanciament.

Perquè ho entenguin, Castiñeira ha llegit un paràgraf del llibre dels pingüins, que parlava d'una classe política "*nacional*" i "*patriòtica*" espanyola. Per a mi, com a polític, és a dir, que pertanyo o, millor, pertanyia a la classe política –tot i que no exactament a una classe política "*nacional*" i "*patriòtica*": la terminologia hauria de ser una mica diferent en el meu cas, perquè jo sóc un nacionalista català–, aquests conceptes són vàlids. Entén el que els vull dir? "*Nacional*" vol dir que, en un moment determinat, l'interès del conjunt del país, de la nació, de l'Estat, del que vostès vulguin, és formar un país –Espanya, en aquest cas– i prendre'l en consideració com un factor molt determinant i molt prioritari. I "*patriòtic*" vol dir el mateix.

Jo he pertangut a aquesta classe política, tot i que ja no hi pertanyo per dos motius: primer, perquè estic retirat de la política, però això és accidental; segon, perquè me'n sento expulsat. A partir del moment que em diuen: «*Escolti, vostè diu que cal revisar el finançament?*» Sí. «*Escolti, sàpiga d'entrada que la solidaritat només es practica amb els béns aliens.*» Jo, si sec a jugar a cartes en una taula, necessito que les cartes no estiguin marcades. Si les cartes estan marcades i vostès tenen cartes ficades allà dins, fan discursos però després no fan res, aleshores jo em retiro del joc. No em separo, però jugaré a una altra cosa amb gent que ja m'avisarà si s'escau. I això és seriós. El que passa és que quan parlo d'aquestes coses i algú em demana: «*Vostè ha de ser responsable. Vostè votaria els pressupostos de l'Estat?*» Doncs miri, jo ara no els votaria, jo no hi pinto res en el meu partit, realment no hi pinto res i, per tant, el meu partit farà el que cregui convenient, però jo no me n'he de responsabilitzar, si sé que vostès tenen les cartes marcades. «*Home! Però, i la responsabilitat?*» Aleshores és quan m'indigno, cosa que no faré ara. «*Vostè em parla de responsabilitat a mi?*»

Catalunya ha fet molt per la governabilitat espanyola, per la continuïtat de l'acció restauradora de la

democràcia i del progrés econòmic espanyol i del canvi social, i per la continuïtat de la governabilitat. Ha fet com el que més. A mi m'han de parlar de responsabilitat?

Quan Felipe González anava per allà i nosaltres li donàvem suport per tal que ho poguéssim fer, perquè no tenia majoria, demanant que s'establissin els fons de cohesió, aquí hi havia algú que deia: «*Quina vergonya! El president del Govern espanyol fa de pidolaire!*» I hi havia algú que, en realitat, teòricament tenia molta menys responsabilitat en tots els sentits, que donava suport a costa d'un gran cost electoral, per cert. Per tant, no acceptarem a Catalunya crítiques d'aquesta mena. No les acceptarem. Jo crec que no les acceptarà el conjunt del país.

Dit això, i per acabar, el llibre em sembla que serveix per entendre fins i tot el meu al·legat. Però, de tota manera, llegeixin el llibre i no es quedin amb l'al·legat, perquè el que és bo és el llibre. Juliana és un personatge molt particular, d'una gran qualitat. Vallespín ho ha dit: Juliana escriu molt bé i d'una manera diferent. I, perquè et fixis en algú, ha de fer les coses tan bé com els altres, però una mica diferent. I això és el que fa Juliana.

Per tant, vostès ara oblidin-se del meu discurs i de la meua expansió –que, bé, de tota manera és un discurs seriós, perquè he dit coses serioses i tampoc amb ànims d'agradar a ningú. No he estat mai gaire partidari d'agradar a la gent, i menys ara que ja no em votarà ningú mai més. Però, de veritat, si volen entendre això, llegeixin el llibre de Juliana.

I res més, moltes gràcies.

Jordi Pujol, director adjunt i delegat de La Vanguardia a Madrid
Càtedra Lideratge i Governança Democràtica d'ESADE

E

ESADE

COL-LOQUI

Àngel Castiñeira

Tenim entre nosaltres gent que valorem molt, com l'amic Javier Elzo, que ha vingut de fora. Javier, si vols intervenir, també et donarem aquest privilegi.

Javier Elzo

És difícil dir que no, és clar. Moltes gràcies, Àngel. He llegit amb molta atenció el llibre d'Enric Juliana. El vaig llegir abans que em convidessin, o sigui que no és que l'hagi llegit ara perquè havia de ser avui aquí.

Jo estic d'acord amb el 90% o més i no diré amb què no estic d'acord. Només un comentari. Val a dir que la geografia ha estat important, fins i tot fa cinc anys i fa un any. No és que de sobte la geografia hagi començat a ser important a partir de la crisi. Les enquestes europees de valors que

hem dut a terme des de l'any 1981, la quarta edició de les quals s'ha portat al Ministeri d'Educació i Ciència espanyol fa dos dies, mostra clarament que els sentiments de pertinença –estic parlant de 1981 al 2008– dels espanyols han anat clarament en augment en ple període de globalització; ha augmentat el sentiment de pertinença a la localitat on viuen, també envers la regió o l'autonomia, però aquí les dades varien moltíssim segons les regions i les autonomies de què parlem, ahora que baixa clarament el sentiment de pertinença a Espanya.

Els espanyols no s'han sentit mai europeus: només hi ha un 2% que es consideri pertanyent al món sencer fins ara precisament. Després, la geografia sí que influeix, i jo crec que és un aspecte que no podem deixar de tenir en compte de cap manera.

M'ha semblat molt important, al final, l'aspecte sobre el federalisme i la solució federalista que

ofereix Juliana, que faig meva. Jo crec que, al final, o busquem una solució d'aquesta mena o a Espanya ens passarem molt de temps a cavall del tema "territorial", constantment.

Diria més coses, però en diré una més i callo, per tal que d'altres puguin intervenir; si no, això serà una conferència.

S'ha parlat una mica de les elits, d'una banda, i de la societat, de l'altra. Jo si alguna cosa li diria a Juliana és que ha parlat més de les elits que de la societat, malgrat que diu que intenta parlar de tot. Ha dit en algun moment –i també ho diu al llibre– que fa la sensació que les elits van per un cantó i la societat va per l'altre. Jo aquí faria dues acotacions. La primera és que la societat no existeix com un tot, i això cal tenir-ho en compte a l'hora de fer anàlisis de sistemes de valors i comportaments, d'actituds fonamentals a la

societat espanyola –que és al que ens hem dedicat quan fem enquestes de valors.

Per exemple, jo aquest any presento una tipologia d'espanyols –que no desenvoluparé aquí ara, perquè aniria molt lluny–, i hi constato que hi ha –i això és un punt negatiu– un 18% d'espanyols que són realment el motor d'Espanya, i la resta, d'una manera o d'una altra, van a rebuff d'aquesta roda, i fins i tot alguns són una rèmorra. Per això, crec que cal fer anàlisis fines sobre com funciona la societat, sense fer aquesta mena de "polarització", com si les elits polítiques i econòmiques fossin un tot. Perquè aquí sí que es distingeix que no són un tot, quan es distingeix, per exemple, entre el Partit Popular i el Partit Socialista, l'Església amb les seves baralles amb l'Església socialista, etcètera. Però la societat tampoc no és solidària, ni molt menys. El president Pujol hi ha fet referència i crec que tu també, Fernando, t'has referit a aquesta idea d'una societat hedonista i que busca la seguretat.

Jo crec que aquest és un tret fonamental de la societat espanyola, considerada en el seu conjunt. Aquesta societat es caracteritza bàsicament per ser d'un hedonisme que pràcticament no existeix en tot Europa. És a dir, els salts que hi ha hagut a Espanya des de 1981 fins ara, entre el que és, per exemple, la justificació de l'homosexualitat, no té comparació. Ara pràcticament estalonem Holanda.

Espanya és doncs un país que exigeix constantment una liberalització de costums, de fer el que em vingui de gust en cada moment sense que ningú no me'n demani comptes. En la meua vida privada, que ningú no em digui res: jo puc fer el que vulgui. I aquí tenim el divorci exprés, l'avortament exprés i la píndola de l'endemà exprés. Són uns quants exemples, però hi ha molt més que això. Juntament amb això ve l'altra part de la balança: un estat fort. I aquest estat fort és anterior a la crisi. Quan tinguem l'estudi català i el puguem comparar amb les dades de Catalunya del 2008, veurem fins a quin punt existeix aquesta demanda d'un estat fort, de situacions fortes, d'agències de protecció darrere nostre que ens treguin les castanyes del foc.

Aquesta és una característica que per a mi és l'eix fonamental que travessa gran part de la societat espanyola, considerada en el seu conjunt. Hedonisme, liberalisme de costums («*deixi'm fer el que vulgui en la meua vida privada*»), i darrere unes institucions, un Estat, una Administració que em tregui les castanyes del foc («*deixin-me prendre tanta droga com vulgui, que és el meu dret, això sí, tinguin al costat un servei d'ambulàncies, un servei d'hospitals, un servei d'atenció al toxicòman*»).

Àngel Castiñeira

Gràcies, Javier. Un breu afegit: l'enquesta catalana de valors que es complementarà amb la que s'ha fet a Espanya i amb la del País Basc l'està duent a terme la *Càtedra LideratgeS i Governança*

Democràtica d'ESADE amb la Fundació Carulla i s'acaba ara, gairebé amb un any de diferència en relació amb l'espanyola. Serà molt interessant, perquè la catalana es farà just en el nucli de la crisi econòmica, i es podrà contrastar amb la de la resta d'Espanya i veure si hi ha canvi o no de valors motivat precisament per la crisi.

Pregunta assistent

Bona tarda i moltes gràcies. La seva intervenció m'ha semblat francament estimulant. La meua pregunta és si creuen que el terme *eix mediterrani* tindrà més èxit que el de *Països Catalans* a l'hora d'unir el territori.

Enric Juliana:

Jo no sóc la persona més adequada per parlar d'això; crec que el President en sap el triple, bé cinc vegades més que jo— és un concepte que no és inventat als anys seixanta, els anys setanta. Jo crec que ja apareix, possiblement, a començaments de segle, en un moment en què tant a Catalunya com a València es produeix certa confluència. Que després a València això provoca unes discussions també internes molt fortes. Hi ha un moment molt important a València, que aquest any precisament s'està recordant, perquè n'és el centenari, que és l'Exposició de València. València fa una gran exposició— i en aquell moment, emergeix, podríem dir-ne, el regionalisme valencià. I el regionalisme valencià té, com passa amb tots els moviments diguem-ne expansius, diferents tonalitats. Hi ha una tonalitat que sembla que es vol acostar més a Catalunya, no només des del punt de vista econòmic, que era clar, sinó des del punt de vista cultural, lingüístic etc. I d'aquí és probablement d'on, en aquells moments, surt la idea, que després es reprendrà als anys seixanta amb tonalitats i amb evocacions de caràcter divers, més de caràcter marxista, de vincular el socialisme o l'alliberament nacional a la idea dels Països Catalans. La idea

dels Països Catalans doncs, jo crec que ha tingut a Catalunya una traducció emotiva molt forta, de la qual jo me'n voldria abstenir de discutir en públic, perquè no tinc ganes d'ofendre ningú. Sóc conscient que té un valor sentimental per a moltes persones i, fins i tot, per a molts joves que s'han iniciat en la seva socialització política a través de conceptes com aquests i que no em sembla el més pertinent ara de dir-los: *"Escollí, d'això oblidin-se'n. Això és una tonteria"*. Jo crec que com a concepte polític és inoperant, però possiblement el més interessant o el més estimulador en aquests moments no és tant posar-nos a discutir de conceptes i, sobretot, de sentiments, sinó d'intentar ampliar la visió de les coses. Però no amb termes alternatius. Avui he parlat amb el professor Boira, geògraf i valencià, i m'ha dit una cosa que m'ha cridat molt l'atenció. Diu: *"La situació ara està davant d'un tombant nou."* Diu: *"A l'AVE"* —"AVE" és l'Associació Valenciana d'Empresaris; diu— *"ja s'està començant a parlar de l'Euroregió"*,

que és una cosa que els valencians, fins ara, no volien ni sentir anomenar, per un problema, sobre el qual nosaltres no hem sigut suficientment clars: *"Escollí, i on és la capital de l'Euroregió?"* Perquè la reacció del grup dirigent valencià és dir: *"Escollí'm, això de l'Euroregió, potser sí. Però escollí'm, si això, vostè, ha de servir perquè vostès, des de Barcelona, ho manin tot, aleshores no"* Bé, això s'ha de saber plantejar. Com s'ha de saber plantejar amb els aragonesos i amb els balears. I si algun dia hi hagués la possibilitat d'establir uns lligams econòmics encara més potents i més forts amb el sud de França, amb molt més motiu. Són qüestions que cal plantejar. Ara, ell avui em deia: *"No, no. És que ja s'estan plantejant això."* Per què? Bé, per una raó obvia: perquè la situació de l'economia és la que és. Això, d'immediat, no resol absolutament res, però tota societat, quan té un mínim d'articulació política, ideològica i cultural —i és evident que l'Estat de les autonomies, amb tots els seus defectes, el que ha fet és dotar d'una

determinada articulació de caràcter regional, entre cometes, a territoris que no l'havien tingut mai-obliga a pensar contínuament als grups dirigents en el futur i a dibuixar perspectives de futur. I el que està clar és que avui a València qualsevol persona amb un mínim de sentit comú, ja sigui de dretes, d'esquerres o de centre, el què veu és que o s'espavilen o la situació serà molt complicada, perquè el monocultiu dels totxos s'ha acabat. I pot ser que s'hagi acabat per un llarg període de temps. Sobre aquest aspecte, crec que des de Catalunya s'ha de ser molt menys preventiu del que hem sigut, precisament perquè els valencians són gent molt espavilada. Els valencians són, si se'm permet, els italians d'Espanya. Qui està més a prop de la manera de ser italiana, amb totes les seves virtuts i també amb els seus defectes, són probablement els valencians. I els valencians diuen: *"Escolla, hem de posar un tren que arribi al centre d'Europa."* I si s'ha de passar per Barcelona i això vol dir que hem de ser una mica més amics dels

catalans, doncs ens farem més amics dels catalans. Aquest és el plantejament, no va més enllà d'això. Aleshores a mi em sembla que, des d'un punt de vista polític, seria un error extraordinari no saber-ho aprofitar i no saber trobar el llenguatge i les actituds adequades des de Catalunya i el catalanisme polític. És una qüestió de... en fi, de saber trobar el punt.

Jordi Pujol

A mi m'agradaria fer un comentari sobre això que ha demanat vostè. Perquè clar, jo he estat vint-i-tres anys president de Catalunya i el que li he de dir és que no solament a partir del vuitanta, que és quan vaig ser president, sinó ja abans, en el moment de la constitució per exemple, l'any setanta, setanta-cinc, vuitanta, tot i que aleshores hi havia una certa efervescència a Catalunya (però en certs aspectes tant o més a València que aquí, almenys des del

punt de vista intel·lectual). Doncs aquesta idea dels *Països Catalans* jo, personalment, he de dir que vaig procurar quedar al marge de l'aspecte polític d'aquesta qüestió. Vull dir, el País Valencià és el País Valencià i Catalunya, Catalunya i bé, bona relació sí podia ser; però sense imbricació especial, no? Això és el que vam intentar. Ara, en canvi, el que sí que vam defensar sempre, i jo personalment defenso tant com puc, és el tema de la unitat lingüística i el tema del parentiu o d'una proximitat molt important i molt profunda de caràcter cultural. Primer perquè, és clar, per a una llengua, qualsevol llengua, que li diguin que li amputen, doncs, una part important de la seva població, doncs és molt difícil. Per a ells encara és més difícil, perquè ells ho tenen més difícil que nosaltres. Si s'estableix, diguem-ne, una fractura total entre el País Valencià i Catalunya, ells tindran més dificultat que nosaltres. Vull dir, en Francesc Míra, un gran escriptor i és un gran novel·lista i és un gran assagista i amb el qual vaig dinar precisament abans d'ahir, diu una cosa: a València, els diaris i les ràdios no en parlen mai. Home, sí, en deuen parlar, en fi, alguna publicació... la revista *El Temps* i alguna cosa més, però sí no, no en parlen. En tot cas, ell s'ha de refiar del mercat català.

Amb això sí que vam ser intransigents. Tan intransigents, que recordo que un dia hi havia una votació al Congrés de Diputats (jo aleshores ja era President de la Generalitat) i es volia decidir no sé què sobre la llengua, que nosaltres, doncs, defensàvem que no volíem que es votés... Nosaltres —amb “nosaltres” vull dir Convergència i Unió— votàvem en contra d'aquesta proposta. I em va venir a veure l'Abril Martorell (que aleshores era un home molt important, el col·laborador més directe d'en Suárez) i em va dir: “*Escolta, és absolutament necessari que això es faci així, perquè tota cosa que faci olor d'una certa relació amb Catalunya, doncs, tindrà unes conseqüències molt negatives al País Valencià.*” Homes molt notables, com l'Oriol Martorell, que ara la majoria de gent jove que hi ha aquí no recordarà qui era, però que en realitat va ser un home que va tenir el seu pes polític (a nivell

valencià, evidentment, i a nivell català), o com un home, per cert, que després, més tard, va ser assassinat (i no pas per qüestions lingüístiques ni catalanistes) com en Brosseta, no? Recordo una conversa meva amb en Melià, en Brosseta i jo en que en Brosseta defensava que no hi havia unitat de la llengua i li vaig dir: “*Escolta, Brosseta: en Melià, tu i jo —un mallorquí, un valencià i un català— estem parlant de fa una estona. Tu parles en la teua llengua? Sí. Molt bé. Jo, en la meua, i aquest, en la seva. Escolta, vull dir... Bé, ja veus que es la mateixa, no?*” Bé, això sí que ho vam fer, però en tema polític, no.

En canvi, en el tema econòmic, sí que ho vam intentar. Ara, amb poc èxit també, perquè va arribar un moment en què hi va haver tanta reticència, que aquest tema tan evident i tan clar de la façana mediterrània, que ja feia molt de temps... Jo sempre faig referència al geògraf, ja que parlem de geografia, en Pierre Deffontaines, per exemple, que va fer un gran estudi sobre la façana mediterrània espanyola. O el Banc Mundial! El Banc Mundial el va definir així, vull dir... “*Vostè, senyor Franco*” —l'any mil nou-cents cinquanta-vuit— “*vostè vol que el país vagi endavant? Vostè vol que s'obri? Vostè, el primer que ha de fer és una autopista que vagi de la frontera francesa a Barcelona o València, i a Madrid evidentment també*”. Bé, però això va ser ignorat totalment fins ara mateix, no? Fins al punt que ara ens trobem amb què ara tenim un *TGV* que arriba a València i arribarà a Castelló i allà s'acaba en un camp de cols. I l'altre *TGV* arriba fins a Tarragona i aleshores gira a cuita-corrents, evitant la temptació d'anar cap avall. Bé, això és una absurditat. Però és que endemés hi ha una altra cosa. I és que a la línia normal, entre Castelló i Tarragona, hi ha un centenar de quilòmetres, que són de via senzilla, no són de via doble. I després hi ha una altra cosa, que això no és casual: el mateix Ruiz-Gallardón una vegada va fer un discurs dient: “*No importa que llegue tarde el tren de gran velocidad que une Valencia con Barcelona. No importa, eso ya va bien*”. Perquè, és clar, el plantejament centralista, madrileny, i el plantejament

de molts valencians és que València havia d'anar endavant a base de convertir-se en el port de Madrid —que ja ho és. I lògicament ho ha de ser. Nosaltres també ho podem ser, però València, lògicament, ho ha de ser. I després, apart de convertir-se en el port de Madrid, doncs té bases econòmiques importants, turisme i, en un moment determinat, es va deixar temptar més que ningú per la immobiliària.

Per cert, i dit així de passada: hi va haver dues persones que ens van resoldre el problema de la unitat lingüística. Un va ser en Joan Rigol. A en Rigol, li vaig dir: *“Escolta'm, Rigol”* i li vaig explicar l'anècdota, una història que ara explicaré, *“amb les coses que he negociat amb l'Aznar l'any 1996, aquestes coses tan tremendament pecaminoses, segons explicaran, que entre d'altres coses significaven doncs millorar el finançament, el servei militar obligatori, etcètera, etcètera i a més, doncs”,* li dic, *“n'hi ha una”,* dic, *“però això no ho podem posar al paper —aquell paper cèlebre del Majestic—, que és que hi ha d'haver un reconeixement de la unitat lingüística del valencià i el català. Veieu-vos amb en Zaplana.”* Va anar a veure un dia a en Zaplana d'amagat en un mas, Mas Carbó, que hi ha tocant a Reus, i allà es va decidir un projecte, un pla, que jo vaig encarregar a en Rigol, que el va destarotar, que va ser molt llarg i molt enrevessat —no sempre per culpa, diguem-ne, del PP, eh, de vegades també per culpa d'un cert radicalisme d'algun sector valencià— i al final, és clar.. És a dir, avui ja està reconeguda la unitat lingüística, tant des d'un punt de vista acadèmic, que això ho ha estat sempre, però des del punt de vista polític. A València també ho veuen clar, entre altres coses, perquè un bon dia els van dir: *“Escollin, si volen que la indústria es mantingui aquí, l'haurem de poder exportar a Europa. I per poder exportar a Europa, no ho podem fer amb trens de càrrega d'aquells que s'aturen a cada estació. Podem fer una bona autopista i hem de tenir un bon tren”* Bé, perdonin. És per acabar de completar.

Pregunta assistent

Bona tarda, senyor Juliana. Li volia dir que jo he llegit el seu llibre i que m'ha agradat. En unes pàgines sobre el tema de Catalunya, vostè parla d'un moviment reivindicatiu... no m'atreviria a dir independentista, però sí que hi ha un nucli que s'està fent a Catalunya, que s'està formant a Catalunya i del que vostè en dóna testimoni. Per a mi, aquestes pàgines on vostè parla d'això van ser engrescadores. Però d'altra banda, diumenge passat vaig llegir unes declaracions del filòsof català, Josep-Maria Terricabras, al diari AVUI, venia a concloure que estàvem molt i molt anestesiats. M'agradaria saber la seva opinió —no la opinió que es pugui tenir des de Madrid de nosaltres, sinó la seva en particular— des d'un punt de vista d'observador com vostè és de la política i de la realitat d'aquest país. Vostè creu que estem tan anestesiats com diu el professor Terricabras?

Enric Juliana

Crec que a Espanya el que ha passat és que molts factors del creixement econòmic espanyol han vingut derivats primer d'una constant, que comença als anys seixanta, que és el turisme, un factor de producció que no existia a Espanya, que era pràcticament desconegut o residualment conegut, i que ha esdevingut un factor que si ara, a dia d'avui, ens diguessin que l'any que ve no ve cap turista, ens agafa a tots una congelació immediata. I en segon lloc, de la revalorització del sol. Això és així. Per tant, en aquest context, el que s'ha produït és una alegria —ho hem estat comentant abans— una certa frivolitat probablement i, sobretot, una pèrdua de sensació del límit. Poso un exemple, i crec que en aquests moments és pertinent: ahir es va donar a conèixer el nou model de finançament de les autonomies (que portarà una discussió extraordinària) i estic segur que aquesta vegada no hi haurà l'onada d'agressivitat cap a Catalunya que es va produir a la tardor de l'any 2005, quan

es va presentar l'Estatut al Congrés dels Diputats. Amb propietat i des d'una certa lògica, hi hauria de ser, i no només hauria de ser-hi, sinó que hauria de ser més intensa, perquè l'Estatut, en definitiva, era l'enunciat d'intencions. I el nou model de finançament és, amb més o menys pertinència, amb més o menys virtut, amb més o menys realitat, la derivació, la concreció pràctica de l'Estatut. Des d'aquí es pot dir: *"No, escolti, això no és ben bé el que diu l'Estatut, aquí s'hi ha fet una mica de trampa, però si vostès avui van a Madrid a discutir-ho, els diran totalment el contrari"*. Ara bé, l'onada d'agressivitat serà inferior. I per què serà inferior? Doncs perquè ara no convé. I per què no convé? Doncs perquè els que la van llançar fa tres o quatre anys, alguns han estat desplaçats, ja no tenen la funció d'agitació que en aquells moments tenien a les seves mans, perquè la política es va movent... Per exemple, ha passat una cosa important: que l'Església Catòlica ha hagut de renunciar una

mica a la intensitat de l'agitació política, perquè era insostenible. Però fins i tot insostenible per a la pròpia estructura que dirigeix la pròpia Església Catòlica. Ja saben perfectament de què els estic parlant. Bé, doncs, però no convé, perquè en aquests moments el Partit Popular, per exemple, té la idea que si vol recuperar el govern d'Espanya, doncs ho ha de fer no sobre la base de generar una onada d'anticatalanisme, sinó de tenir una major ductilitat. Per tant, com que no convé, no serà. Hi haurà comentaris, hi haurà portades als diaris etcètera. Això no serà una cosa dolça, és evident. Però no serà allò de l'any 2005. Aquí s'han fet servir conceptes molt roents, que han afectat no només a la concepció política, a les idees polítiques de les persones, sinó als propis sentiments, sentiments profunds. I això ha tingut una conseqüència molt forta a Catalunya, i això molts espanyols ho ignoren i ho ignoren radicalment. I això lliga amb la

pregunta sobre la qüestió de la independència. Efectivament, jo crec que el sentiment independentista que ha nascut a Catalunya és a les enquestes i és palpable, es detecta, oi? Jo crec que l'independentisme avui és una actitud a Catalunya. És una manera de manifestar-se davant d'una situació. És una actitud que considera que tot això no té solució, que no hi veu solució. Pot ser també una sublimació d'un estat d'ànim d'*emprenyament*. Pot ser-ho. Ara, tota actitud i tot estat d'ànim, quan vol traduir-se en acció política ha de saber-ho fer. I aleshores, sobre això, jo tinc dubtes raonables.

Jo veig una qüestió, que indico al llibre d'una manera molt... com sense voler. És la següent: les classes mitjanes de Catalunya estan molt convençudes de ser les protagonistes de la vida social. I ho volen ser. I per això existeix el catalanisme. El catalanisme, substantivament, existeix per això. I seguirà existint per això. Es faci el programa de finançament, seguirà existint. Hi hagi la sentència de l'Estatut, seguirà existint. Perquè existeix, perquè neix d'aquesta voluntat. Però atenció a una cosa: el món s'està movent en moltes direccions alhora i allò que no està escrit, que els sectors socials que a Catalunya, fins ara, han acceptat el catalanisme com a marc general de les coses, en un moment determinat, aquesta acceptació es pugui començar a esquarterar. Ja s'ha intentat, amb això noestic descobrint res de nou. Però pot tornar-se a intentar. Però endemés aquesta esquerra es pot produir per altres vies que no han de ser necessàriament d'ordre polític. Per exemple, per la via de la desafecció interna, per la via de la indiferència.

La qüestió italiana — i ara sí que prometo acabar finalment— que crida tan l'atenció dels nostres esquerrans d'ofici: "*Com és possible, com és possible?*". Efectivament, tot allò que passa és possible. Però a més és possible perquè se sustenta en una qüestió, al meu entendre, nova, que és la indiferència. És la indiferència. Molta gent que

vota en Berlusconi ja sap com és en Berlusconi, no cal que li expliquin els telediaris, ja ho sap. Però se li'n fot! Per què? Doncs perquè ha arribat a una conclusió negativa sobre la vella política i creu que aquest, amb tots els seus defectes...

Un comentari freqüent a Itàlia: "*Aquest, almenys, decideix alguna cosa!*" La qüestió de decidir, en un país on tot tendeix a bloquejar-se, acaba esdevenint important. El sol fet de decidir o de transmetre la vibració que decideixes. Per exemple: ell ha tingut un bon èxit amb la reunió del G8. Per què? Perquè ha transmès a la societat una sensació de practicitat. Vostès diran: "*Escollim, això és molt banal!*". Doncs sí, és banal. Però en una societat on s'arriba a un punt que res no funciona o que la gent té la sensació que tot tendeix a bloquejar-se, això acaba adquirint una connotació positiva. Endemés, si a aquest senyor li agraden les senyoretetes i se les emporta al seu palau de Roma, doncs a la majoria de la gent... que faci el que vulgui!

Així doncs, un dels riscos que hi ha pel catalanisme, al meu entendre, no és que apareguin aquí els "*Ciudadans barra tres*", sinó que és l'aparició d'una societat que tendeixi a un cert bloqueig d'ordre polític, d'ordre pràctic i també d'ordre ideològic. I això els radars de la política convencional, quan ho detecten, ja és massa tard.

Pregunta assistent

Bona tarda. Estant, com estem, en un centre educatiu, s'ha al·ludit abans a la geografia i a una pila de factors. A mi m'agradaria parlar d'educació, seguint el fil de moltes de les coses que els diversos ponents han anat esmentant.

La meua reflexió és la següent. D'una banda, es parlava d'una realitat calidoscòpica —em sembla que era vostè mateix, al principi, a la introducció. Què passa amb l'educació com a possible element

vertebrador, no d'un pensament únic, sinó com un element impulsor? Què passa amb l'educació com a política social realment efectiva?

El senyor Vallespín parlava d'Espanya com un ens integrador d'aquestes diferents sensibilitats. No podria ser l'educació aquest vehicle d'integració? El senyor Vallespín parlava també dels *frames* i de com ens van menant o ens volen menar als ciutadans des del poder polític; una bona educació, gent intel·ligent, gent amb criteri, ho evitarien. Com volem fer líders si l'educació cada vegada va més cap avall i cada vegada es fomenta més, a la dreta o a l'esquerra, el pensament únic?

Un país educat és un país on hi ha una menor temptació de comportar-se com a nous rics, com han esmentat tant el senyor Vallespín, com el senyor Pujol i el senyor Juliana. Una persona educada té menys temptacions de ser egoista, té menys

temptacions de tenir l'orgull al qual feia al·lusió el senyor Pujol, i té més sentit de la mesura, com esmentava, des del meu punt de vista molt encertadament, el senyor Pujol.

A Espanya hi va haver una filosofia, ja fa molt temps, que era el krausisme, que deia: fem un món nou fent un home nou. Què succeeix amb l'educació en aquest país?

Fernando Vallespín

Jo crec que totes les preguntes i observacions són molt interessants.

Pel que fa al tema de la globalització, està clar que es tracta de "glocalització", és a dir, la contracció entre allò global i allò local. Aquest és l'autèntic moviment, saber d'allò

local, moltes vegades fins i tot reduint el sentit d'allò local.

Després, pel que fa al tema de l'hedonisme, m'agradaria vincular-lo al de l'educació perquè, en última instància, hi ha una cosa que em sembla que els uneix. Espanya ha produït un desenvolupament de la individualització sota el paradigma catòlic, el catolicisme difús, que equival a dir: «*Ens hem individualitzat de manera irresponsable*». Crec que un dels problemes de la societat espanyola és precisament la irresponsabilitat; per això necessitem tenir al darrere l'ambulància del SAMU, perquè no ens responsabilitzem ni tan sols de les nostres pròpies borratxeres. Per això volem tenir també la píndola de l'endemà, perquè no assumim la responsabilitat dels nostres propis actes sexuals, i així successivament. Em sembla que aquest és el valor que ha patit més desprestigi a la nostra societat al llarg dels

tres darrers lustres: la *responsabilitat*. És a dir, la gent pensava que llibertat no implicava responsabilitat, quan precisament per poder ser lliure cal ser responsable de la llibertat que un mateix exerceix.

Per què connecto això amb el tema de l'educació? Perquè hem fet un discurs de l'educació que exclouia la responsabilitat del nen, de la família, fins i tot dels mateixos docents. Ningú no semblava ni sembla responsabilitzar-se de l'educació dels nens; heus aquí la responsabilitat difusa. A qui s'ha d'imputar la responsabilitat perquè el sistema no funciona? Perquè, realment, els professors diuen: «*No, no puc, són salvatges*.» Els pares diuen: «*Escollí, que per a això els paguem. Són vostès els responsables dels fills!*» Els nens diuen: «*No, no. A mi, com que ningú no em diu res, faig el que em dona la gana*.» Per tant, no

hi ha disciplina; s'ha anul·lat pràcticament el principi del mèrit i, és clar, el codi del sistema educatiu és òbviament el mèrit: no es pot democratitzar l'educació. És una contradicció en els termes. La democràcia té a veure amb altres coses. El sistema educatiu exigeix filtres, relacionats amb la posada a prova de les capacitats de cadascú dels que passen pel procés educatiu. Què és això de poder repetir curs de manera indefinida? Aquí hem barrejat una cosa amb l'altra.

Ara, també he de dir que, precisament per això, em sembla que el problema de l'educació a Espanya no és imputable només al sistema educatiu ni al sistema polític. Crec que és una responsabilitat general de tota la societat. Espanya té l'espai públic més banalitzat d'Europa, probablement després d'Itàlia, gràcies a Berlusconi.

Un encén la televisió i el nen no troba cap incentiu per al seu desenvolupament intel·lectual, sinó que immediatament es troba immers en la voràgine de convertir-se en un consumidor patològic d'estímul que li van donant i que són radicalment contraris al que abans, des de la vella educació humanística, consideràvem sempre que formava part del patrimoni de l'educació, en el sentit fins i tot grec de la *paideia*.

Per tant, jo crec que ens hem desresponsabilitzat tots de l'educació, i aquí sí que hauríem de prendre consciència que no hi haurà millora educativa fins que no tornem a incorporar, de nou, aquell vell principi, que jo crec que és més protestant que catòlic, de la responsabilitat individual, en tots i cadascun dels nostres nivells.

Pregunta assistent

Bona tarda. En primer lloc, m'agradaria expressar la meua més gran admiració pel senyor

Pujol, que crec que sempre ha estat una persona que ha treballat per Espanya. Crec que ha estat una persona que, al llarg dels anys, ha demostrat clarament que treballant des de Catalunya es pot remar per Espanya. I la meua pregunta segueix una mica el fil del que s'ha parlat. En aquest cas, jo li vull parlar de Zamora o de Salamanca, que és d'on sóc. He viscut a Salamanca, he viscut a Madrid, he viscut a Barcelona, he viscut a l'estranger i, bé, m'agradaria saber quina és la seva opinió sobre que el 1987 a Catalunya hi havia moltes autopistes, si bé és cert que de peatge, i a Salamanca el primer quilòmetre d'autovia és de l'any 2005. Com pot desenvolupar-se l'oest espanyol si no tenim cap infraestructura? És cert que Catalunya té el seu dèficit i que Catalunya té les seves necessitats, però s'hauria de trobar la manera de fer que no totes les infraestructures anessin sempre a l'eix mediterrani. L'eix oest sempre ha estat deixat de la mà de Déu i de tots els governants, des de fa cent o dos-cents anys. M'agradaria saber quina és la seva opinió per al desenvolupament de l'eix de l'oest.

Jordi Pujol

El tema de l'educació realment no ha funcionat bé, però potser tampoc tan malament com es diu. Però, en fi, de tota manera, no ha funcionat. El que va passar és que es va passar d'un sistema molt autoritari, molt memorista, etc., a l'extrem oposat. I això no ha funcionat.

A Espanya tenim un personatge –en tenim molts, però jo personalment en citaré un–, que és José Antonio Marina.

Acaba de publicar un llibre, que em va enviar abans d'ahir i que, per tant, no he llegit, que té per títol més o menys *La nostàlgia de l'autoritat*. I, és clar, ell, per exemple, diu el següent: «*Des de fa trenta o quaranta anys, en tota la literatura*

pedagògica espanyola no apareix mai la paraula voluntat.» Perquè això és “autoritari”, etc. Només apareix la paraula *motivació*: el nen ha d'estar motivat. I és veritat que, si un està motivat, fa les coses millor. Però també és veritat que, per sentir-se motivat, moltes vegades ha de fer un esforç previ per començar a desxifrar una mica l'interès del que sigui. El músic arriba a estar molt content tocant el violí bé, però el primer dia que li donen un violí, i el segon, i el tercer, i els primers sis mesos, en realitat tocar el violí li resulta un turment. Doncs Marina diu això.

I és que a Espanya –i a Catalunya més– s'ha instaurat un pensament únic i hegemònic en el terreny de l'ensenyament que és molt permissiu, molt espontani: l'escola no ha de transmetre coneixements, sinó fer que el nen descobreixi els coneixements. I aquesta ha estat una il·lusió

errònia, la qual cosa no vol dir que calgui tornar al to autoritari que tenia l'ensenyament antigament.

De manera que podem dir que “la LOGSE no ha anat bé”. I això ho diu algú que va votar la LOGSE: jo no la vaig votar perquè no era diputat, però vaig fer votar el meu partit. I no només això, sinó que concretament la Generalitat de Catalunya va fer una sèrie d'estudis previs de tipus experimental sobre la LOGSE. Atenció! Això dels experiments és molt perillós perquè, és clar, la idea de la LOGSE aplicada a uns quants nens més o menys selectes, de famílies ben construïdes, que eren pocs i amb uns mestres que eren els millors mestres, doncs sortia bé. Però després cada setembre ho apliques a milions de nens i no va bé. La LOGSE no ha anat bé, i ho diu algú que també la va votar.

En aquest sentit, els vull donar una molt bona notícia, que demostra una cosa positiva

a Catalunya. Demà passat, al Parlament de Catalunya, es votarà una nova llei d'educació, que és el resultat, fonamentalment, de la col·laboració entre el Partit Socialista al Govern i Convergència i Unió a l'oposició. Després, al final, s'hi ha sumat Esquerra Republicana. Iniciativa per Catalunya Verds, evidentment, hi votarà en contra. I el Partit Popular no sé què farà, però jugarà una mica el seu propi joc.

El gener de l'any passat, el conseller Maragall va fer un discurs en el qual a Artur Mas li va semblar entendre que hi havia un canvi en el que tradicionalment havia estat la posició oficial del Partit Socialista. Mas va dir: *«Escollit, president Montilla, si les coses van com em sembla entendre pel discurs de Maragall, compti amb nosaltres per negociar-ho.»* I ara farem una llei força sensata, que no diu, per exemple, que no hi ha d'haver exàmens, que no hi ha d'haver directors, tot això no ho diu, la llei.

Després, vostè té raó en una cosa. Però li donaria la raó als anys cinquanta, en què vostè encara no havia nascut, i jo ja ho havia detectat. Perquè quan jo dic que anava a Extremadura i a Andalusia, també anava a Zamora. Perquè jo conec Zamora. Hi anava expressament, a Zamora –i hi ha poca gent que hi vagi expressament, a Zamora. El problema de Zamora, que és en aquell racó, és que és molt pobra i, a més, que limita amb un altre racó portuguès molt pobre. Darrere les muntanyes, tota la zona portuguesa és encara més pobra. Per tant, compregui vostè que, si als anys cinquanta i seixanta anava per allà és que ja **m'adonava** d'aquesta qüestió i, per tant, vostè té raó. La gran oblidada d'Espanya no ha estat Andalusia, sinó Extremadura. Tot i que més oblidada ha estat Castella, si més no en determinats aspectes. El que passa és que Castella, l'home castellà, se sent tan compromès (els grans constructors d'Espanya han estat els castellans), tan identificat amb el país, que resulta que té un defecte, i és que es queixa poc. L'amo d'una cosa és l'últim que es queixa, es queixa poc, i ha passat això.

Ara, en canvi, amb el que no puc estar d'acord és a dir que *«totes les inversions es fan a Catalunya»*, que *«tot s'ho emporten els catalans»*. Fals, radicalment fals, també en infraestructures. Primer, pel que fa a aquestes infraestructures, fixi's que a Catalunya és on la gent paga les autopistes més que a qualsevol altre lloc. Això ja ve de molt lluny però, és clar, es van fer perquè es podia. Com es podia pagar la de Madrid i la de València i no es podia pagar la de Zamora? Entenc la seva crítica. Però, en realitat, pel que fa al dèficit d'infraestructures, només cal mirar els estudis sobre capital social i capital públic del Banco de Bilbao, que els fan des de l'any 1958, per veure que aquesta és una acusació realment injusta i, a més, inexacta.

El que passa és que hi ha un tren de gran velocitat que va de Madrid a València, correcte, bé. Que després es prolonga fins a Castelló, bé. I allà s'acaba: s'atura en un camp de patates i punt. Hi ha un tren de gran velocitat –que, a més, ha tardat divuit anys més del que estava planificat inicialment– que va de Madrid a Barcelona, passant per Tarragona. Aleshores, entre Tarragona i Castelló no hi ha tren de gran velocitat, no hi ha ample de via europeu, fins i tot hi ha zones en què hi ha una via única, no via doble. Això a la façana mediterrània que, diguem-ho així –i tothom ho sap– és geografia. Delfontaines, gran geògraf francès, havia dit sempre que *«una part important del futur d'Espanya rau principalment en la seva façana mediterrània»*. Doncs bé, allà resulta que passen aquestes coses.

Els recordo una cop més les declaracions de Ruiz Gallardón: *«No importa que arribi tard el tren de gran velocitat que uneix València i Barcelona. No importa, això ja va bé.»* Ruiz Gallardón, un home progressista i un home d'ampla visió i generós, diu això. Per tant, estic d'acord amb vostè sobre això de Castella. Jo crec que això ha canviat substancialment, i és un dels mèrits de l'Espanya dels últims trenta anys, un dels grans mèrits

d'equilibri territorial. Ara, pel que fa a l'altre tema, jo crec sincerament que no.

Enric Juliana

Només respecte del tema de l'eix del Mediterrani. Hi ha un estudi molt recent, presentat aquesta setmana –i em sap greu no haver-ne disposat quan estava escrivint el llibre del Banco Bilbao Vizcaya–, que il·lustra amb dades una seqüència dels últims cent anys i la progressió de la inversió pública en tot l'arc mediterrani, des d'Almeria fins a Girona. I s'observa com, malgrat l'aparença efectivament d'una franja geogràfica molt dinàmica econòmicament, les xifres d'inversió pública a l'arc mediterrani són decreixents.

La gran novetat del segle xx a Espanya, a efectes de geografia política i economia –i aquest estudi ho subratlla molt bé–, és Madrid, l'arrencada extraordinària de Madrid, la transformació de Madrid, no només en una capital econòmica important, sinó en una gran capital econòmica europea. Aquesta és la gran novetat del segle xx. Això és així i dir-ho a vegades fins i tot és un problema. I això ens porta una mica al quadre ideològic i gairebé inventat espanyol. El mateix enunciat sembla que comporti, en si mateix, una certa crítica, un cert ressentiment, però aquesta és la realitat.

Per tant, crec que el que és important per a mi a Espanya és trobar uns mecanismes d'objectivació dels desencontres, de les contradiccions, de les pugnes d'interès que existeixen, millors que els que han existit fins ara. Això podríem dir que és el federalisme, que jo esmento en alguns dels passatges del llibre, com Javier Elzo ha subratllat. Això equival a dir: avui, a Espanya, proclamar-se federalista és proclamar-se ingenu. La reverberació de la paraula *federalista* a Espanya és d'una ingenuïtat extraordinària, i fins i tot pot suggerir un cert grau d'insensatesa,

perquè, efectivament, els *frames* no els va inventar George Lakoff, sinó que ja vénen d'antic. Un dels *frames* més potents que han operat en la política espanyola i en la mentalitat espanyola és el que diu «*iViva Cartagena!*», que no crec que fos promogut pels republicans federals del segle XIX, sinó pels qui van aconseguir retallar aquell experiment, segurament caòtic i mal gestionat, potser impossible en termes històrics en aquell moment. Però el «*iViva Cartagena!*» ha quedat imprès en la mentalitat espanyola i és un dels *frames* realment potents, sense necessitat que els neurollingüistes en aquell moment fessin d'estratègies polítiques.

Per tant, parlar avui de federalisme és gairebé ingenu i, a més, efectivament, des de diversos angles. A Catalunya hi ha un argument recurrent: el nacionalisme català no és gaire partidari del federalisme, perquè entén que, d'alguna manera, podria establir una homogeneïtzació que, d'alguna manera, podria despersonalitzar la singularitat catalana. Això ens portaria a una discussió ara de molta estona.

Però, a Catalunya, moltes vegades s'argumenta el següent: «*Escolta, tot això del federalisme és una insensatesa; és inconsistent, perquè a Espanya no hi ha federalistes*». La qual cosa és veritat: el federalisme com a ideologia –que fins i tot va arribar a ser gairebé una pseudo-religió civil en algun moment per a alguns sectors polititzats de la societat espanyola– ha desaparegut, i això és veritat.

Ara bé, la paradoxa que jo plantejo –i ho plantejo així una mica com una pinzellada al llibre– és la següent: De la mateixa manera que a Espanya no hi ha un gran fervor monàrquic, però això no obstant la monarquia és acceptada –i no sembla que corri cap perill seriós, si no és que es cometen insensateses des de la institució– de la mateixa manera que aquest és un país adherit a la monarquia per criteris pràctics, es podria donar que arribéssim a una classe de federalisme sense federalistes, que possiblement per tot allò històric i

per l'imperatiu del «*Viva Cartagena!*» ni tan sols no adoptaria o no arribarà mai a adoptar aquest nom.

Ara, el que sí que em sembla necessari és que es creïn mecanismes corrents –no només en un marc institucional, sinó també des del punt de vista del discurs públic–, pulsions que tendeixin a fer aflorar, d'una manera més honesta, les contradiccions i la pugna d'interessos que hi ha realment al país.

Per a mi és una via possible, amb totes les incerteses que pugui plantejar. I l'alternativa a aquesta via és una cosa que crec que no hauríem de descartar i que, si es produís, seria profundament negatiu: el risc d'un cert col·lapse espanyol els propers anys, un col·lapse que no és difícil d'imaginar a partir de dades del present com les següents.

En aquests moments, tenim un Govern que, si fem una mínima projecció mental dels propers dos anys,

no sembla que hagi de ser capaç d'imposar una clara hegemonia, una clara idea de conducció forta de la situació. I, alhora, tenim una oposició que la societat tampoc no imagina com la guia resolta indiscutible dels problemes que s'acosten. Aquest és el risc del col·lapse. I aquí acabo, gràcies.

Jordi Pujol

Bé, senyores i senyors, jo, a part d'agrair a en Juliana la seva presència avui aquí i la presentació, sobretot vull agrair-li els tres llibres que ha fet, que són, jo deia abans, una mena de crònica, una mena de gran crònica. No vull dir que sigui una *opera magna*, perquè seria molt fort, però Déu n'hi do, no? A més, els recomano que els llegeixin tots tres. A part d'això també volia agrair els articles que fa. A part de donar-li les gràcies per totes aquestes

coses, vull insistir en una cosa: els seus llibres, el que tenen, és una gran originalitat. És a dir: enfoquen els problemes, plantegen els temes a partir d'angles nous. I ajuden a entendre. No és allò del *déjà-vu*, del “*ja ho hem llegit, ja ho hem vist*”, no.

Per tant, jo voldria (no pas únicament per amistat, sinó perquè crec que valen la pena per entendre les coses d'una manera nova), voldria acabar només amb un comentari sobre una cosa que abans vostè ha dit, Juliana. Vostè diu que Catalunya és el país més democràtic d'Espanya, la qual cosa em sembla que és veritat. Això va lligat amb: “*Molt democràtic i aleshores, doncs, cada dos per tres algú agafa una plataforma*”. També està molt bé. Això és més democràcia directa, més participació. Però hem de tenir en compte una cosa: som un país que anem justets, de tot. Tot el què hem fet, ho hem fet amb un

gran esforç. Perquè anem justets. Anem justets de territori. Si ens comparem amb Madrid, allà hi poden fer l'M3, l'M4, l'M5, l'M6, l'M7, l'M8... I no passa res, eh? Aquí no. Si deixem de banda les planes de Lleida i tot aquell territori, tenim poc territori. Tenim pocs diners i en general, tenim pocs recursos naturals, començant per l'aigua. Tenim poca aigua.

Tot i així, les coses s'han fet amb un gran esforç. Mossèn Cinto, que pertany a aquella època en la qual hi va haver una bona conjunció d'inquietuds industrials i culturals —és a dir, en l'època en la que encara no era comte, que en Güell se'n duia a passejar a Mossèn Cinto per Europa (un gran industrial i un gran poeta)... Hi ha un text en prosa molt bonic que diu veient els rius europeus: “*Nosaltres hem fet una indústria molt important*”, des de la fàbrica de ciment que va fer en Güell a La Pobra de Lillet, fins a

la fàbrica de Santa Coloma de Cervelló, “*amb uns rius, que no són com aquests*”, deia Mossèn Cinto. “*Són com rajolins de porró*”. I no tenim carbó. Lhem de fer venir d’Anglaterra.

Per tant, alguna cosa hi ha en aquest país que amb els rajolins de porró, doncs s’ha tirat endavant això. Però atenció amb la cultura del no, que podria ser una degeneració d’una certa mentalitat democràtica pervertida. Vull dir, el dir sistemàticament que no —no a l’aigua de l’Ebre, no a l’aigua del Segre, no a l’aigua que vingui (ara això s’ha superat, però durant molts anys, no a l’aigua de les dessaladores, perquè l’aigua de les dessaladores doncs necessita molta electricitat, produir electricitat), no a la producció de molta electricitat amb centrals de cicles combinats, no —encara que s’hagin demanat— a l’electricitat que es produeix amb molins eòlics, perquè maten les àligues cuabarrades, no a que hi hagi

línies elèctriques de transport elèctric (ja sigui de les Gavarres, ja sigui perquè ve de França). No a tot. En nom de la democràcia, mal entesa, evidentment. Si tenim un aeroport que ens arriba tard, i ens arriba, potser, segons i com, una mica més petit del que convé, és, en part, per culpa nostra. No és per culpa de Madrid només, sinó perquè la cultura del no va actuar allà amb una intensitat i amb una eficàcia extraordinàries. A l’Aeroport del Prat.

Res més, moltes gràcies!

nº1. GARRIGUES, Antonio; PUJOL, Jordi y GONZÁLEZ, Felipe, (2005); *Europa: la necesidad de nuevos liderazgos*, Barcelona: ESADE.

nº2. INNERARITY, Daniel (2006), *El poder cooperativo: otra forma de gobernar*, Barcelona: ESADE.

nº3. Varios autores (2006) *Los retos del liderazgo hoy*, Barcelona: ESADE.

nº4. PIO, Edwina (2006), *Management Gurus: An Indian Soundtrack on Leadership and Spirituality*, Barcelona: ESADE.

nº5. LOWNEY, Christopher (2006), *What 21st Century leaders can learn from 16th century jesuits*, Barcelona: ESADE.

nº6. JENSEN, Michael C. (2007), *A New Model of Leadership*, Barcelona: ESADE.

nº7. MAS-COLELL, Andreu (2007), *Lideratge i recerca a Catalunya: necessitats i possibilitats estratègiques*, Barcelona: ESADE.

nº8. PUJOL, Jordi (2007), *Pensar el lideratge. Què significa ser líder?*, Barcelona: ESADE.

nº9. BRUFAU, Antoni (2007), *Pensar el lideratge. Lideratge i Globalització*, Barcelona: ESADE.

nº10. EABIS, *Cualidades del liderazgo y competencias de gestión para la responsabilidad de la empresa* (2006), Barcelona: ESADE.

nº11. OLIU, Josep (2007), *Moments de Lideratge. La sortida a borsa del Banc de Sabadell*, Barcelona: ESADE.

nº12. OLLÉ, Ramon (2007), *Moments de Lideratge. Liderar el canvi en un entorn multinacional i multicultural: el cas EPSON*, Barcelona: ESADE.

nº13. TERRIBAS, Mònica (2008), *Els lideratges intangibles de l'era mediàtica*, Barcelona: ESADE.

nº14. CASTIÑEIRA, Àngel; LOZANO, Josep M. (2008), *Pensar el Lideratge. El valor dels lideratges*, Barcelona: ESADE.

nº15. VARIOS AUTORES (2007), *Liderazgos clave en las sociedades avanzadas. Una reflexión desde Cataluña y España*, Barcelona: ESADE.

nº16. SAUQUET, Alfons (2008), *Pensar el lideratge. Organitzar i liderar; el què, el com i el quan*, Barcelona: ESADE.

nº17. AGUILAR, Luis F. (2008), *Gobernanza: normalización conceptual y nuevas cuestiones*, Barcelona: ESADE.

nº18. IMAZ, Josu J. (2009), *Pensar el Liderazgo. Liderazgo político y liderazgo empresarial*, Barcelona: ESADE.

nº19. MARTÍN MARURI, Ignacio (2009), *Liderazgo adaptativo y autoridad* Barcelona: ESADE.

nº20. GOMÁ, Javier (2009), *Ejemplo y carisma*, Barcelona: ESADE.

nº21. VARIOS AUTORES (2009), *Liderazgos clave en las sociedades avanzadas. ¿Políticos sin ideas, intelectuales sin poder?*, Barcelona: ESADE

nº22. TODÓ, Adolf (2009), *Pensar el lideratge. El lideratge en temps de canvis*, Barcelona: ESADE.

nº23. JULIANA, Enric; PUJOL, Jordi; VALLESPÍN, Fernando (2010), *La deriva d'Espanya i Catalunya*, Barcelona: ESADE

ESADE

Per fer consultes o sol·licitar
més informació sobre la
Càtedra Lideratge*S* i
Governança Democràtica,
podeu dirigir-vos a:

Pau Mas i Codina

Av. de Pedralbes, 60-62
08034 Barcelona
Tel.: + 34 932 806 162
Fax: + 34 932 048 105
a/e: catlideratges@esade.edu

abertis

Agrollmen

gasNatural

Warren Group

IZASA

QUADIS

Executive Education